

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Strasbourg, 28 April 2025

MIN-LANG (2025) IRIA 1

EUROPEAN CHARTER FOR REGIONAL OR MINORITY LANGUAGES

**Information Document
on the implementation of the
Recommendations for Immediate Action
based on the 5th monitoring cycle**

Submitted by Serbia

on 15 April 2025

Република Србија

**ЕВРОПСКА ПОВЕЉА О РЕГИОНАЛНИМ
ИЛИ МАЊИНСКИМ ЈЕЗИЦИМА**

**Средњорочни извештај о спровођењу препорука
за хитну акцију**

Београд, март 2025.

Садржај

I. Увод	4
II. Попис становништва	4
III. Имплементациони округли сто у вези са Петим евалуационим извештајем Комитета експерата6	
IV. Информације о реализацији препорука за хитну акцију.....	6
Албански језик	12
Босански језик	13
Бугарски језик	15
Буњевачки језик.....	16
Влашки језик	19
Мађарски језик.....	20
Македонски језик.....	21
Немачки језик.....	22
Ромски језик.....	24
Румунски језик	27
Русински језик	29
Словачки језик	32
Украјински језик	33
Хрватски језик.....	38
Чешки језик	43
Анекси	45
1. Извештај о спровођењу Локалне повеље о регионалним или мањинским језицима општине Кањижа	45
2. Извештај о спровођењу Повеље о регионалним или мањинским језицима Општине Кула	56
3. Број говорника мањинских језика према националној припадности на попису 2022. године	58

I. Увод

Средњорочни извештај након Петог и Шестог извештаја Републике Србије у складу са чланом 15 Европске повеље о регионалним или мањинским језицима припремило је Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог у сарадњи са надлежним органима. У његовој изради учествовали су следећи државни органи: Министарство просвете, Министарство информисања и телекомуникација, Министарство финансија, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарство унутрашњих послова, Министарство заштите животне средине, као и покрајински органи Аутономне покрајине Војводине: Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине - националне заједнице и Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама.

Осим тога, имајући у виду да је Скупштина општине Кањижа на седници одржаној 24. јуна 2021. године донела Локалну повељу о регионалним или мањинским језицима општине Кањижа и да је Скупштина општине Кула на седници одржаној 9. новембра 2022. године донела Повељу о регионалним или мањинским језицима општине Кула, ове две јединице локалне самоуправе позване су да доставе информације о спровођењу обавеза садржаних у поменутих локалним повељама. Добијене информације дате су у анексу овог извештаја.

У складу са смерницама за периодичне извештаје о примени Европске повеље о регионалним или мањинским језицима СМ(2019)69, овај извештај покрива период од средине 2022. до краја 2024. године и односи се на препоруке за хитну акцију које је Републици Србији упутио Комитет експерата.

У овом извештају термин „мањински језик“ употребљен је као синоним за термин „језик националне мањине“.

Сви подаци о финансијској подршци односе се на период 2022-2024. година и изражени су у динарима, осим ако друкчије није назначено.

Сви појмови у овом извештају употребљени у граматичком мушком роду, обухватају мушки и женски род лица на која се односе.

II. Попис становништва

Као што је наведено у Шестом периодичном извештају о примени Европске повеље о регионалним или мањинским језицима, Попис становништва, домаћинстава и станова у Републици Србији спроведен је у периоду од 1. до 31. октобра 2022. године. Током реализације припремних пописних активности, а нарочито током селекције и обуке кандидата за пописиваче и инструкторе, као и током теренске реализације пописа, Републички завод за статистику (РЗС) је интензивно сарађивао са Министарством за људска и мањинска права и друштвени дијалог, Координацијом националних савета националних мањина и са већим бројем националних савета (нарочито са националним саветима албанске, бошњачке, мађарске и ромске националне мањине), као и са Координационим

телом Владе Републике Србије за општине Прешево, Бујановац и Медвеђа, Популационим фондом Уједињених нација (УНФПА) и са Мисијом ОЕБС-а у Републици Србији. Иако је састав пописних комисија осликавао етничку структуру општине/града, у општинама са мултиетничким структуром становништва као чланови пописних комисија именовани су и представници националних мањина. Од укупно 161 пописне комисије, у раду 73 комисије учествовало је 87 представника националних мањина.

Текст јавног позива за пријаву кандидата за рад у попису у својству инструктора и пописивача преведен је на 13 језика националних мањина који су у службеној употреби у јединицама локалне самоуправе. Преводи јавног позива прослеђени су општинским пописним комисијама и националним саветима националних мањина, како би и они уложили напор да анимирају припаднике своје националне мањине да се пријаве за рад у попису. Кандидати који су се пријавили за пописиваче су ранжирани према јединственим критеријумима и резултатима које су остварили на тесту (основно познавање рада на рачунару), и то у оквиру свог насеља становања.

У циљу што потпунијег обухвата у Попису 2022, РЗС је у сарадњи са националним саветима и пописним комисијама ангажовао асистенте пописивача за рад у насељима у којима претежно живе припадници ромске, мађарске и албанске националне мањине (око 230 асистената - око 130 Рома, 85 Мађара, 15 Албанаца). Осим општих услова које су кандидати морали да испуњавају, било је неопходно да познају територију за коју ће бити ангажовани. Њихов задатак био је да током теренске реализације пописа подрже пописивача, омогуће приступ домаћинствима и олакшају комуникацију са грађанима (превођење, сналажење на терену, итд.).

Целокупна медијска кампања имала је за циљ подизање свести припадника националних мањина о значају пописа 2022. и њиховом интересовању за учешће у њему и слободном изјашњавању на питања о етнокултурним обележјима. Медијска кампања је реализована у сарадњи са Министарством за људска и мањинска права и друштвени дијалог. На основу припремљеног визуала, направљен је заједнички ТВ спот за све мањине, као и посебни спотови на језицима националних мањина који су дистрибуирани локалним ТВ и радио станицама. Припремљени су банери са визуелним приказима Пописа на српском језику и језицима националних мањина за портале. На пописном веб сајту постављени су постери рађени на српском језику и на 13 језика националних мањина који су били доступни за преузимање. Одређени број примерака прослеђен је пописним комисијама како би били постављени на видним местима у појединим општинама.

У анексу овог извештаја дати су подаци са пописа 2022. године о броју говорника мањинских језика према националној припадности.

III. Имплементациони округли сто у вези са Петим евалуационим извештајем Комитета експерата

Имплементациони округли сто у вези са Петим евалуационим извештајем Комитета експерата Европске повеље о регионалним или мањинским језицима одржан је 5. фебруара 2025. године у Београду. Округли сто је организован како би се кроз дијалог између представника Комитета експерата, надлежних органа и говорника мањинских језика размотриле препоруке добијене током мониторинга, у циљу идентификовања најефикаснијих начина за њихово спровођење. На округлом столу је, осим представника Савета Европе и Комитета експерата, учествовао велики број надлежних институција, као и представника националних савета националних мањина и удружења која се баве питањима језика националних мањина.

Током припреме за одржавање округлог стола национални савети националних мањина и поменута удружења говорника мањинских језика одабрали су препоруке о којима су желели да се дискутује на округлом столу и предложили активности и рокове за реализацију, док су надлежне институције пружиле информације шта је већ учињено, односно своје виђење о томе како би се препоруке и преложене активности могле реализовати и које корака треба да предузму саме надлежне институције, а шта би требало да предузму национални савети, као тела на која је држава пренела значајан број овлашћења у области образовања, културе, информисања и службене употребе језика и писама националних мањина.

Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог, које је заједно са Саветом Европе организовало овај округли сто, упутило је свим надлежним институцијама закључке који садрже мере и активности које су преложене и/или договорене током дискусије, са молбом да предузму конкретне кораке као би се предложене мере и активности реализовале до припреме наредног државног извештаја.

IV. Информације о реализацији препорука за хитну акцију

Подстицати особе које говоре албански, бугарски, мађарски, словачки и хрватски језик да свој језик користе у контактима са локалним огранима националних органа и олакшати израду нацрта докумената на овим језицима од стране поменутих органа.

Будући да су надлежни органи углавном дали генерални одговор на препоруке које се односе на употребу појединих мањинских језика пред локалним огранима националних органа, а не појединачно по језицима, у циљу избегавања понављања истоветног текста на више различитих места у овом извештају, на овом месту дати су подаци који се односе на реализацију препорука за албански, бугарски, мађарски, словачки и хрватски језик. Изузетак су подаци које су доставиле школске управе при Министарству просвете, који нису генерални, већ се односе на употребу сваког од језика на који се препорука односи.

Стога су подаци школских управа дати у оквиру информација о реализацији појединачних препорука о употреби сваког од поменутих језика у контактима са локалним огранцима националних органа.

У складу са одредбама Закона о државној управи,¹ државну управу чине министарства, органи управе у саставу министарстава и посебне организације. У складу са овим законом, поједини послови државне управе законом се могу поверити аутономним покрајинама, општинама, градовима и граду Београду, јавним предузећима, установама, јавним агенцијама и другим организацијама (имаоци јавних овлашћења). Министарство може да има један или више органа управе у свом саставу, који се образују за извршне односно инспекцијске и с њима повезане стручне послове, ако њихова природа или обим захтевају већу самосталност од оне коју има сектор у министарству. Организационе јединице органа државне управе могу обављати послове и изван седишта органа.

У оквиру Министарства финансија организован је већи број органа у саставу (Пореска управа, Управа за трезор, Управа царина), чије поједине организационе јединице обављају послове изван седишта, на територијама јединица локалне самоуправе у којима су у службеној употреби језици националних мањина.

У организационим јединицама Пореске управе које се налазе на територији јединица локалне самоуправе у којима је у службеној употреби језик националне мањине постоје табле са називом јединственог пореског места „Ваш порезник“ на језицима националних мањина. Пореским обвезницима је омогућена комуникација на језику националне мањине, имајући у виду да у Пореској управи на територији јединица локалне самоуправе раде порески службеници припадници националних мањина који говоре мањинске језике.

Приликом подношења захтева за издавање пореских уверења порески обвезници припадници националних мањина, имају могућност да се одреде за упис личног имена на свом језику и писму, у складу са Законом о заштити права и слобода националних мањина². То право странке - припадници националних мањина користе само изузетно (од 2022. године до дана достављања ове информације забележена су само два случаја).

Такође, Сектор пореске полиције, као посебна организациона јединица Пореске управе која поступа у предистражном поступку, упућује пореске обвезнике, сведоке и друга лица која учествују у том поступку на одредбу члана 11. Законика о кривичном поступку³, којом је, између осталог, прописано да странке, сведоци и друга лица која учествују у поступку имају право да у току поступка употребљавају свој језик и писмо. Од 2022. године до дана достављања ове информације, то право наведени учесници нису користили.

У организационим јединицама Управе за трезор које су на територији јединица локалне самоуправе у којима је у службеној употреби поред српског језика и језик националне мањине, натписне табле истакнуте су са вишејезичним називима.

¹ „Службени гласник РС”, бр. 79/05, 101/07, 95/10, 99/14, 47/18 и 30/18 - др. закон

² „Службени лист СРЈ”, број 11/2002, „Службени лист СЦГ”, број 1/03 – Уставна повеља и „Службени гласник РС”, бр. 72/09 – др. закон, 97/13 - УС и 47/18

³ „Службени гласник РС”, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 - УС и 62/21 - УС

Обавештења и обрасци које у поступцима пред организационим јединицама Управе за трезор користе физичка лица, односно корисници јавних средстава, исписани су на српском језику. Непосредна комуникација са странкама обавља се на српском језику, а по потреби и на мањинским језицима, у зависности од тога да ли државни службеник разуме и говори тим језиком.

У организационим јединицама Управе царина које имају надлежност у административним областима у којима живи и ради становништво које користи мањинске језике, не постоје истакнута обавештења за странке да могу да се обрате на мањинским језицима, али се сходно позитивним прописима Републике Србије поштује и уважава право на употребу мањинских језика. Странке то право повремено користе, углавном у усменој комуникацији, преко телефона или мејла. Имајући у виду мултиетнички састав царинских организационих јединица, многи царински службеници знају језике националних мањина, тако да странке одговоре добијају на свом језику и на исти начин као и кад су се обратиле царинској служби (усмено, телефоном или мејлом). У организационим јединицама не постоје документа или обрасци који су преведени на мањински језик.

Када је у питању Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, односно органи у саставу овог министарства, као и организације обавезног социјалног осигурања које врше послове државне управе који су повезани са пословима у делокругу рада овог министарства, односно који су им поверени, у срединама у којима су заступљене националне мањине на улазима у пословне просторе Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање, Инспектората за рад, Националне службе за запошљавање и у центрима за социјални рад и установама социјалне заштите постављене су информационе табле са знаком и називом институције на свим језицима који су заступљени у тој средини. У филијалама у којима су језици националних мањина у службеној употреби у пословном подручју исписи на печатима су, такође, и на језицима националних мањина.

У филијалама Фонда за пензијско и инвалидско осигурање постоје различита обавештења на мањинским језицима. Грађани могу да се обрате на мањинском језику и добиће одговор на том језику (у Суботици на мађарском, хрватском и буњевачком, у Сенти на мађарском, у Врању на бугарском и албанском, у Пироту на бугарском, у Новом Саду на хрватском, мађарском, русинском и словачком, у Кикинди на мађарском и румунском).

У области надзора рада и радних односа, Инспекторат за рад је у јединицама локалне самоуправе на чијој територији су у употреби језици националних мањина сачинио посебна обавештења за странке на мањинским језицима (мађарски, хрватски, румунски, словачки, русински, бугарски, украјински).

Странке се могу обратити Инспекцији рада на језику националне мањине на подручјима у којима је у службеној употреби језик националне мањине. Примера ради, Инспекцији рада су се обраћале странке на мађарском језику у Суботици, а приликом превођења захтева инспекторима рада су помагали државни службеници који говоре и пишу мађарски језик, као и други државни органи и службе – на пример Полицијска управа Министарства унутрашњих послова. Током инспекцијског надзора, сва лица могу да бирају

језик на коме желе да се води поступак. Уколико се поступак води на српском језику, лица дају изјаву да говоре и пишу српски језик и да не желе да се поступак води на језику националне мањине, већ на српском језику који разумеју, пишу и говоре.

Уколико би Инспекција рада добила захтев од странке да се одговор на неко питање достави искључиво на језику националне мањине, приликом састављања одговора на језику националне мањине који је у службеној употреби на територији јединице локалне самоуправе, инспекторима рада који не говоре и не пишу на том језику, помагали би државни службеници који говоре и пишу језик националне мањине, као и други државни органи и службе.

Изјава страног радника, која се односи на основне податке о радно-правном статусу страног држављанина којег је инспекција рада затекла на раду у Србији, преведена је на 15 различитих језика, поред осталих и на неколико мањинских језика (мађарски, румунски, словачки, украјински).

У складу са Правилником о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у Министарству заштите животне средине, послови инспекцијског надзора обављају се у Сектору за надзор и превентивно деловање у животној средини. У Сектору за надзор и превентивно деловање у животној средини образовано је више ужих унутрашњих јединица. Седишта свих ових одељења образованих у оквиру Сектора за надзор и превентивно деловање у животној средини су у Београду, док одређен број инспектора користи службене просторије ван седишта. Највећи број инспектора користи службене просторије које се налазе на територији локалних самоуправа у којима је у службеној употреби српски језик, и то на подручју: Мачванског округа (Шабац); Златиборског округа (Ужице и Нова Варош); Моравичког округа (Чачак); Шумадијског округа (Крагујевац и Баточина); Рашког округа (Краљево); Подунавског округа (Смедерево); Браничевског округа (Пожаревац и Велико Градиште); Зајечарског округа (Зајечар); Борског округа (Кладово); Нишавског округа (Ниш); Пиротског округа (Пирот); Јабланичког округа (Лесковац) и Пчињског округа (Врање и Владичин Хан). Поред наведених градова и општина, један инспектор користи службену просторију у Новом Пазару, у коме је у службеној употреби и босански језик, а један инспектор у Новом Саду, у коме је у службеној употреби више мањинских језика.

У условима утврђеним Правилником о унутрашњој организацији и систематизацији радних места и компетенцијама потребним за обављање послова инспекцијског надзора Сектора за надзор и превентивно деловање у животној средини није предвиђено знање било ког мањинског језика који је у службеној употреби, док се, приликом изјашњења инспектора, један инспектор изјаснио да говори бугарски језик.

На основу расположивих података Сектора за надзор и превентивно деловање у животној средини, у извештајном периоду није било случајева подношења усмених или писмених представки на тим језицима. Странке које су се обраћале Републичкој инспекцији за заштиту животне средине и Републичкој инспекцији за рибарство, нису користиле право да се обраћају на језицима националних мањина. Такође, у извештајном периоду није било случајева израђивања нацрта докумената на мањинским језицима који су у службеној

употреби од стране Републичке инспекције за заштиту животне средине и Републичке инспекције за рибарство.

Гајећи отворен однос према странкама које би се обратиле на језику националне мањине, не би им било ускраћено то право, већ би напротив, у организацији Министарства заштите животне средине, или у евентуалној сарадњи са саветима националних мањина, или пак са јединицама локалне самоуправе у којима су у службеној употреби мањински језици, било пронађено одговарајуће решење за поступање органа на језику националне мањине, сходно захтеву странке и поштујући одредбе Закона о службеној употреби језика и писама⁴.

Полицијски службеници организационих јединица Министарства унутрашњих послова, Дирекције полиције - ван седишта, приликом обављања послова у вези са кретањем и боравком странаца, али и комуникације, односно радњи у којима се као учесници јављају лица која користе мањинске језике, у свему поступају у складу са националним правним оквиром и ратификованим међународним уговорима. Поштујући права припадника националних мањина загарантована Уставом Републике Србије и другим законским и подзаконским актима, Министарство је израдило писана обавештења о правима, која се уручују страним држављанима и припадницима националних мањина према којима поступају припадници овог министарства, првенствено приликом примене полицијских овлашћења „довођење“ и „задржавање“ и предузимања других мера и радњи. Наведена обавештења су преведена на енглески језик и језике националних мањина (албански, мађарски, ромски и румунски језик) и 6. октобра 2021. године постављена су на информациони систем Министарства и доступна су свим полицијским службеницима.

На огласним таблама полицијских управа, односно полицијских станица по управној линији рада, истакнута су обавештења за грађане како на српском, тако и на језицима националних мањина који су у службеној употреби на територији тих полицијских управа, односно полицијских станица.

Обрасци личних карата одштампани су на српском и енглеском језику, а обрасци пасоша на српском, енглеском и француском језику, док се подаци о имену и презимену лица уписују у изворном облику онако како су уписани у изводу из матичне књиге рођених.

Личне карте и уверења о држављанству Републике Србије издају се и на обрасцу одштампаном на језику и писму националних мањина сходно Закону о службеној употреби језика и писама, односно образац личне карте штампа се тројезично на српском, енглеском и језику и писму националне мањине чија је службена употреба утврђена статутом општине на чијој територији припадник те националне мањине подноси захтев, док се подаци о имену и презимену припадника националне мањине у образац личне карте уписују у изворном облику онако како су уписани у изводу из матичне књиге рођених, односно према језику и писму те националне мањине.

⁴ „Службени гласник РС”, бр. 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/05 - др. закон, 30/10, 47/18 и 48/18 - испр.

У табели која следи налази се извештај о броју издатих личних карата на тројезичном обрасцу, разврстаних по језицима националних мањина, по годинама, за период од 1. јануара 2022. године до 21. октобра 2024. године.

	1.1. – 31.12.2022.	1.1. – 31.12.2023.	1.1. – 21.10.2024.
Албански	5.456	4.955	5.808
Босански	116	77	46
Мађарски	2.719	2.779	2.960
Румунски		3	2
Русински	1	1	
Словачки	1	4	3
Хрватски	15	11	15
Чешки	5	5	10

У погледу издавања возачких дозвола, подаци о возачу у возачкој дозволи уписују се на начин како су уписани у личној карти или другој исправи о идентитету (лична карта за странца, путна исправа). Алфанумерички подаци на обрасцу возачке дозволе уносе се латиничним писмом и арапским бројевима. Уписивање података о имену и презимену возача ћириличним писмом врши се на изричит захтев возача. Напомињемо да се од 1. јануара 2011. године у Републици Србији издају возачке дозволе по моделу возачке дозволе Европске уније у формату пластичне картице, а у складу са Директивом Европског парламента и Савета бр. 2006/126/ЕС од 20. децембра 2006. године о возачким дозволама. Одредбе наведене директиве транспоноване су у прописе Републике Србије, Закон о безбедности саобраћаја на путевима⁵ и Правилник о возачким дозволама⁶.

По питању издавања саобраћајних дозвола, алфанумерички подаци који се односе на кодиране податке у видљивом делу саобраћајне дозволе и у невидљивом делу чипа уносе се латиничним писмом и арапским бројевима. Подаци о власнику и кориснику возила уписују се на начин како су уписани у исправи која је приложена као доказ о њиховом идентитету.

Саобраћајне дозволе у Републици Србији израђују у складу са директивом ЕУ „Commission Directive 2003/127/EC of 23 December 2003 amending Council Directive 1999/37/EC on the registration documents for vehicles“ којом је прописан изглед и садржај саобраћајне дозволе у папирном и картичном формату, као и садржај чипа саобраћајне дозволе и сет који се користи за унос података у чип.

Такође, полицијски службеници управне линије рада у оквиру своје надлежности примају захтеве за пријаву пребивалишта, за стицање и престанак држављанства Републике Србије, личну карту, пасош, оружје, возачку и саобраћајну дозволу.

Обрасце захтева за личну карту, пасош, оружје, возачку и саобраћајну дозволу, у складу са прописима, у електронском облику попуњава полицијски службеник у

⁵ „Службени гласник РС”, бр. 41/09, 53/10, 101/11, 32/13 - УС, 55/14, 96/15 - др. закон, 9/16 - УС, 24/18, 41/18, 41/2018 - др. закон, 87/18, 23/19, 128/20 - др. закон и 76/23

⁶ „Службени гласник РС”, бр. 73/10, 20/19, 43/19, 128/20 и 7/24

непосредној комуникацији са подносиоцем захтева, а потписује подносилац захтева. Наведени обрасци нису преведени на језике националних мањина, већ полицијски службеник пружа помоћ странки односно подносицу захтева, која се састоји у томе да се, уколико странка не зна српски језик, странци помогне око превода на језик националне мањине, с обзиром на то да у вишенационалним срединама у полицијским управама и станицама раде полицијски службеници који поседују знање, између осталог, и језика националне мањине.

Обрасце захтева за регистрацију возила попуњава привредно друштво овлашћено за вршење техничког прегледа и овај образац није преведен на језике националних мањина.

Обрасце захтева за пријаву пребивалишта, стицање и престанак држављанства Републике Србије попуњава подносилац захтева уз помоћ полицијског службеника управне линије рада и наведени обрасци нису преведени на језике националних мањина.

Албански језик

а. Подстицати особе које говоре албански језик да свој језик користе у контактима са локалним ограницима националних органа и олакшати израду нацрта докумената на албанском језику од стране поменутих органа.

На територији општина Бујановац, Прешево и Медвеђа у службеној употреби је поред српског језика и албански језик и писмо. У образовним установама на територији ових општина нема званичног обавештења да се странке могу обраћати и на језику националне мањине, али је то устаљена, уобичајена пракса. Комуникација се, према потреби одвија или на српском или на албанском језику. Припадници албанске националне мањине најчешће захтеве подносе на албанском језику. Одговоре добијају на албанском језику али, по израженој жељи, добијају одговор и на српском језику.

У образовним установама где се настава одвија на албанском језику документација се води на албанском језику. У том смислу, сви захтеви и одговори су на албанском језику. Званична школска докумената се такође издају на албанском језику. На албански језик су преведени Правилник о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању⁷ и Правилник о оцењивању ученика у средњем образовању и васпитању⁸. На албански језик преведен је и део Правилника о стандардима квалитета рада установе⁹ који се односи на област „Настава и учење“.

Подршка васпитно-образовној пракси налази се на јединственој платформи *Пасоси за учење* која се налази на сајту Завода за унапређивање образовања и васпитања.¹⁰ Сви материјали су на српском и на девет језика националних мањина (албанском, босанском, бугарском, мађарском, ромском, румунском, русинском, словачком и хрватском језику).

⁷ „Службени гласник РС”, број 10/24

⁸ „Службени гласник РС”, број 10/24

⁹ „Службени гласник РС - Просветни гласник”, бр. 14/18 и 1/24

¹⁰ <https://zuov.gov.rs/pasos/>

Босански језик

а. Укључити садржај о босанском језику и култури у наставне планове и програме, у обуку наставника и у образовни материјал који се користи у редовном образовању и подстицати масовне медије да раде у циљу подизања свести о томе у својим извештајима и обуци новинара.

У Правилнику о плану наставе и учења за први циклус основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за први разред основног образовања и васпитања¹¹ и другим правилницима који се односе на план наставе и учења за други циклус основног образовања и васпитања, наставни предмет Босански језик и Босански језик и култура обухватају следећа наставна подручја: Босански језик, Књижевност, Језичко изражавање, Елементе националне културе и Медијску културу (у другом циклусу).

Елементи бошњачке националне културе, као и елементи националних култура других националних мањина које живе у Републици Србији, проучавају се и кроз наставне предмете Свет око нас, Природа и друштво, Историја, Географија, Ликовна и Музичка култура, као и изборни програм *Босански језик са елементима националне културе*.

Поред класичних уџбеника, за наведене предмете све националне мањине могу да користе и друго наставно средство. То је национални додатак који се штампа у оквиру уџбеника или као засебан приручник. Садржај националног додатка прати план и програм наставе и учења који је одобрен у складу са правилницима о плану наставе и учења и Законом о уџбеницима¹².

Кроз наставна подручја која обухватају изучавање изборног програма Босански језик са елементима националне културе и Босанског језика, као и кроз националне додатке, ученици бошњачке националне мањине могу да се упознају са елементима традиције у књижевним делима (обичајима, празницима, бајкама, народним причама, брзалицама, загонеткама), значајним догађајима из живота Бошњака, културно-историјским споменицима, личностима из историје Бошњака, са освртом на историјске догађаје, верским животом у средњовјековној Босни, географским положајем некадашњег Новопазарског санџака и сличним.

У складу са Законом о уџбеницима, на сајту Министарства просвете објављују се листа и допуна листе уџбеника одобрених за употребу у одређеној школској години. У Каталогу уџбеника на језицима националних мањина за предшколску установу, основну и средњу школу за школску 2024/25. годину¹³ и Допуни каталога уџбеника на језицима националних мањина за предшколску установу, основну и средњу школу за школску

¹¹ „Службени гласник РС – Просветни гласник”, бр. 10/17, 12/18, 15/18, 18/18, 1/19, 2/20, 16/22, 1/23 – исправка, 13/23 и 14/23

¹² „Службени гласник РС”, бр. 27/18 и 92/23

¹³ <https://prosveta.gov.rs/wp-content/uploads/2024/02/Katalog-udzbenika-na-jezicima-nacionalnih-manjina-2024-25.pdf>

2024/25. годину¹⁴ за припаднике бошњачке националне мањине одобрено је 112 уџбеничких наслова.

Од 2022/23. до 2024/25. школске године Завод за унапређивање образовања и васпитања Републике Србије одобрио је пет програма стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника из области Бошњачка књижевност и правописне норме босанског језика. То су: 1) Правописна норма босанског језика, 2) Жанрови босанске усмене књижевности на настави босанског језика у Републици Србији, 3) Босанска књижевност 20. века, 4) Бошњачка књижевност XX стољећа и 5) Жанрови старије бошњачке књижевности у настави на босанском језику у Републици Србији.

Програми су објављени на сајту Завода за унапређивање образовања и васпитања у оквиру листе образовања и васпитања на језицима националних мањина.¹⁵ Програме реализују Центар за унапређивање образовања и усавршавања на босанском језику „Иса-бег Исаковић” и Регионални центар за професионални развој запослених у образовању.

Подршка васпитно-образовној пракси налази се на јединственој платформи *Пасош за учење* која се налази на сајту Завода за унапређивање образовања и васпитања. Сви материјали су на српском и на девет језика националних мањина (албанском, босанском, бугарском, мађарском, ромском, румунском, русинском, словачком и хрватском језику).

На свим конкурсима за суфинансирање пројеката производње медијских садржаја, као и на конкурс за суфинансирање пројеката стручне едукације и унапређења професионалних и етичких стандарда у области јавног информисања, а ради подстицања масовних медија да раде у циљу подизања свести о језику бошњачке националне мањине и култури у својим извештајима и обуци новинара, Министарство информисања и телекомуникација је у 2022. години подржало 8 пројеката са износом од 4.001.000,00 динара, и то 5 пројеката за телевизије, 1 пројекат за штампане медије, 1 пројекат за интернет медије док је 1 пројекат био реализован путем интернет медија и радија. У 2023. години, Министарство информисања и телекомуникација је подржало 5 пројеката за телевизије, 3 пројекта за интернет медије, 1 пројекат за штампане медије и 1 пројекат за радио, односно укупно 10 пројеката за која су додељена средства у износу од 5.782.000,00 динара. Када је реч о пројектима у 2024. години, подржано је укупно 12 пројеката са износом од 6.200.000,00 динара при чему је 7 пројеката за телевизије, 3 пројекта су намењена интернет медијима, 1 пројекат је реализован путем радија, а 1 пројекат путем штампаних медија.

Година	Број пројеката	Додељена средства
2022.	8	4.001.000,00 динара
2023.	10	5.782.000,00 динара
2024.	12	6.200.000,00 динара

¹⁴ <https://prosveta.gov.rs/wp-content/uploads/2024/08/katalog-udzbenika-nacionalne-manjine-2024-2025-predskolsko-osnovno-srednje.pdf>

¹⁵ <https://zuov-katalog.rs/index.php?action=page/catalog/all&oblast=9>

Осим финансирања на специјализованим конкурсима за производњу медијских садржаја намењених националним мањинама, пројекти на босанском језику финансирају се и путем осталих конкурса ресорног министарства. На Конкурсу за суфинансирање пројеката за производњу медијских садржаја за телевизије у 2023. години финансиран је пројекат Санцак телевизије доо из Новог Пазара у износу од 1.000.000,00 динара. На Конкурсу за суфинансирање пројеката производње медијских садржаја за штампане медије и сервисе новинских агенција у 2024. години Издавачком друштву Ел Келимех из Новог Пазара опредељена су средстав у износу од 700.000,00 динара за *Фелтон Задужбине*, док су на Конкурсу за суфинансирање пројеката стручне едукације, унапређења професионалних и етичких стандарда и истраживања у области јавног информисања у 2024. години Санцак Медиа ДОО из Новог Пазара опредељена средства у износу од 850.000,00 динара за пројекат *Новинарство на матерњем језику*. Осим тога, без спровођења јавног конкурса, путем појединачног давања, Бошњачкој заједници културе Препород обезбеђена су средства у износу од 450.000,00 динара за пројекат *Казаљка*, чија је сврха промовисање језичких карактеристика босанског језика и употребе овог језика у свакодневном информисању грађана.

Бугарски језик

а. Подстицати кориснике бугарског језика да користе свој језик у контактима са локалним огранцима националних органа и олакшати израду нацрта докумената на бугарском језику од стране поменутих органа.

На територији општина Босилеград и Димитровград у службеној употреби је поред српског језика и бугарски језик и писмо.

У образовним установама настава се одвија двојезично или на бугарском језику. У осталим одељењима у школи, у којима се настава одвија на српском језику, изучава се изборни програм Бугарски језик са елементима националне културе. Документација се води на бугарском језику за ученике који наставу похађају на бугарском језику. Издавање сведочанстава је такође на бугарском језику, једино се диплома о завршеном средњем образовању издаје на српском језику. Тестови за завршни и матурски испит преводе се на бугарски језик. Припадници бугарске националне мањине захтеве углавном подносе на српском језику. Одговоре добијају на српском језику, а по израженој жељи и на бугарском језику.

Гимназија „Свети Кирило и Методије“ у Димитровграду организује најразличитије манифестације на којима може да се чује бугарски језик и виде обичаји и култура бугарског народа. ОШ „Христо Ботев“ у Димитровграду обележава све празнике који су од важности за припаднике бугарске националне мањине: Дан народних просветитеља, Дан матерњег језика, Баба Марту, Ускрс и Божић са карактеристичним обичајима. Ученици Школе припремају и воде двојезичну радио емисију „Радио весела школа“ коју реализују у сарадњи

са локалним медијима. Ученици учествују у такмичењу у знању бугарског језика у организацији Матице Бугара у Србији. У ОШ „Братство“ у селу Звонце (општина Бабушница) изводе се приредбе на српском и бугарском језику, поводом Нове године, Дана школе и Европског дана језика. Ове школске године ученици су са својим наставницима уложили труд и креативност у израду зидних новина, како би истакли важност учења и очувања језика. Зидне новине су украшене занимљивим чињеницама, језичким изазовима и инспиративним порукама о језичкој разноликости и културној баштини.

Подршка васпитно-образовној пракси налази се на јединственој платформи *Пасош за учење* која се налази на сајту Завода за унапређивање образовања и васпитања. Сви материјали су на српском и на девет језика националних мањина (албанском, босанском, бугарском, мађарском, ромском, румунском, русинском, словачком и хрватском језику).

Буњевачки језик

а. Размотрити примену образовног модела којим се обезбеђује висок ниво познавања буњевачког језика, у сарадњи са корисницима.

б. Укључити садржај о буњевачком језику и култури у наставне планове и програме, у обуку наставника и у образовни материјал који се користи у редовном образовању и подстицати масовне медије да раде у циљу подизања свести о томе у својим извештајима и обуци новинара.

Правилником о плану наставе и учења за први циклус основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за први разред основног образовања и васпитања и другим правилницима који се односе на план наставе и учења за други циклус основног образовања и васпитања, прописан је број часова на недељном и годишњем нивоу за сваки од наставних предмета и изборних програма. Изборни програм Буњевачки језик са елементима националне културе заступљен је са два часа недељно.

Циљеви учења изборног програма Буњевачки језик са елементима националне културе су: проширивање постојећег знања о матерњем језику у оквиру предвиђених наставних јединица; упознавање и неговање специфичности буњевачког језика; проучавање књижевних дела на матерњем језику; оспособљавање ученика за нове облике усменог и писменог изражавања; стално обогаћивање речника изворним буњевачким речима; неговање и развијање мултикултуралности, итд.

У складу са Законом о уџбеницима, на сајту Министарства просвете објављују се листа и допуна листе уџбеника одобрених за употребу у одређеној школској години. У Каталогу уџбеника на језицима националних мањина за предшколску установу, основну и средњу школу за школску 2024/25. годину и Допуни каталога уџбеника на језицима националних мањина за предшколску установу, основну и средњу школу за школску 2024/25. годину за припаднике буњевачке националне мањине одобрено је 12 уџбеничких наслова.

Министарство просвете ангажовало је једног саветника-спољног сарадника за буњевачки језик, ради подршке просветним саветницима у вршењу стручно- педагошког надзора и спољашњег вредновања рада установа.

Стручно усавршавање намењено наставницима који предају изборни програм Буњевачки језик са елементима националне културе одвија се под називом „Пут до квалитетног часа кроз примере из праксе“. Циљеви су: унапређивање буњевачке наставе и компетенција наставника; демонстрирање повезаности индикатора из области наставе и учења са праксом; представљање конкретних примера из школске праксе. Последње стручно излагање одржано је 6. новембра 2024. године на Отвореном универзитету у Суботици. Овом догађају присуствовали су предавачи буњевачког језика који предају у основним и средњим школама у Суботици.

У погледу подстицања масовних медија да раде у циљу подизања свести о буњевачком језику и култури у својим извештајима и обуци новинара, Министарство информисања и телекомуникација подржало је 1 пројекат у 2022. години са износом од 408.000,00 динара који је реализован путем интернет медија док су у 2023. години подржана 2 пројекта за која су додељена средства у износу од 800.000,00 динара, а реализована су путем радија и штампаних медија. У 2024. години Министарство информисања и телекомуникација је подржало 1 пројекат за штампане медије у износу од 600.000,00 динара.

Година	Број пројеката	Додељена средства
2022.	1	408.000,00 динара
2023.	2	800.000,00 динара
2024.	1	600.000,00 динара

Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама такође расписује конкурсе за суфинансирање медијских пројеката из буџета. У току године Секретаријат објављује конкурс за остваривање јавног интереса за медијске садржаје на српском и језицима националних мањина и за унапређење професионалних стандарда.

У 2022. години на Конкурсу за суфинансирање пројеката производње медијских садржаја из области јавног информисања подржани су следећи пројекти на буњевачком језику, у укупном износу од 1.100.000,00 динара:

- „Култура и традиција код Буњеваца данас“ (Буњевачки медија центар доо, Суботица) - 200.000,00 динара;
- „И ми смо ту - култура и традиција“ (Буњевачки медија центар доо, Суботица) 450.000,00 динара;
- „Култура и традиција у емисији Буњевачка рич“ (Буњевачки медија центар доо, Суботица) - 150.000,00 динара;
- „Трагом сећања кроз битне датуме за Буњевце“ (Буњевачка матица) - 150.000,00 динара;

- „Из наше вароши“ (Удружење грађана Буњевачки омладински центар) - 150.000,00 динара.

У 2023. години на истом конкурс подржан је пројекат „Кадгод и данас буњевачки обичаји“ Буњевачке матице у износу од 250.000,00 динара и вишејезични пројекат, који је реализован и на буњевачком језику, „Вишејезично“ Радио Суботице - Szabadkai radio доо у износу од 800.000,00 динара. Осим тога, на Конкурсу за унапређење професионалних стандарда суфинансиран је пројекат Буњевачког медиа центра доо из Суботице „Едукација - информисање на мањинским језицима“ у износу од 200.000,00 динара. Пројекти на буњевачком језику финансирани су у укупном износу од 1.250.000,00 динара.

У 2024. години на Конкурсу за суфинансирање пројеката производње медијских садржаја из области јавног информисања подржани су следећи пројекти на буњевачком језику, у укупном износу од 2.190.000,00 динара:

- „Информисање на мађарском, хрватском и буњевачком“ (Радио Суботица - Szabadkai radio доо Суботица – вишејезични пројекат) - 1.500.000,00 динара;
- „Буњевци кроз објектив људи и уметности“ (Удружење грађана Буњевачка матица) - 690.000,00 динара.

Битно је истаћи да је у извештајном периоду настављено редовно буџетско финансирање новина које објављују информације на језицима националних мањина. У табели која следи приказана су средства за финансирање Новинско-издавачке установе „Буњевачки информативни центар“ из Суботице, која на буњевачком језику издаје *Буњевачке новине* и часопис за децу *Тандрчак*.

Издавач	2022.	2023.	2024.
Новинско-издавачка установа „Буњевачки информативни центар“	12.149.820,00	15.280.000,00	15.280.000,00

Према расположивим подацима у 2022. години три јединице локалне самоуправе су путем конкурса финансирале шест пројеката за производњу медијских садржаја на буњевачком језику у укупном износу од 880.000,00 динара. Осим тога, финансиран је и пројекат *Језички мозаик* Радио Суботице, која емитује програм на српском, буњевачком, мађарском и хрватском језику, износу од 2.000.000,00 динара.

У 2023. години две јединице локалне самоуправе финансирале су шест пројеката за производњу медијских садржаја на буњевачком језику у укупном износу од 730.000,00 динара.

Влашки језик

а. Размотрити примену образовног модела којим се обезбеђује висок ниво знања влашког језика, у сарадњи са корисницима.

Последњих десет година у основним школама Републике Србије изучава се изборни програм Влашки говор са елементима националне културе. Настава се одвија у Бору, Доњем Милановцу, Турији, Вољуји, Кучеву, Малом Црнићу, Петровцу на Млави и Жагубици.

Доња табела садржи податке о броју ученика који похађају изборни програм Влашког говора са елементима националне културе по разредима, за последње три школске године:

Шк. год.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	укупно
2024/25.	193	253	251	195	131	98	97	90	1308
2023/24.	194	261	294	261	142	131	162	168	1613
2022/23.	191	214	195	189	104	105	77	45	1120

Из приложеног се може закључити да код ученика расте заинтересованост за овакав вид наставе. На повећање броја ученика позитивно утиче и чињеница да Министарство просвете сваке школске године израђује Стручно упутство о формирању одељења и група и начину финансирања у основним и средњим школама за одређену школску годину, којим се, између осталог ближе уређује начин формирања група за обавезне предмете, изборне програме и слободне наставне активности, што свакој школи даје могућност да остварује изборни програм Матерњи језик/говор са елементима националне културе.

Према подацима којима располажемо, Национални савет влашке националне мањине не планира предузимање мера на увођењу изборног програма Влашки говор са елементима националне културе у средње школе све док изучавање овог предмета не постане још масовније у основном образовању. Пре тога, неопходно је да Национални савет влашке националне мањине поднесе на усвајање планове наставе и учења по новоусвојеној законској регулативи, као и предлоге уџбеника за изборни програм, за све разреде основне школе, јер се тренутно у Каталогу уџбеника на језицима националних мањина за предшколску установу, основну и средњу школу за школску 2024/25. годину и Допуни каталога уџбеника на језицима националних мањина за предшколску установу, основну и средњу школу за школску 2024/25. годину за припаднике влашке националне мањине налази само један уџбеник из 2014. године а нови планови наставе и учења су сукцесивно усвајани од школске 2018/19. до 2021/22. године.

б. Промовисати употребу влашког језика у јавним електронским медијима.

Када се говори о промовисању употребе влашког језика у јавним електронским медијима у 2022. години, Министарство информисања и телекомуникација је подржало 5

пројекта са 2.300.000,00 динара колико је додељено за 3 пројекта за интернет медије и 2 пројекта за телевизије. Ради остваривања овог циља у 2023. години, подржана су 3 пројекта за интернет медије, 2 пројекта су реализована путем телевизије, а 1 пројекат је реализован путем радија. За реализацију ових 6 пројеката издвојена су средства у износу од 3.100.000,00 динара. У 2024. години подржана су 2 пројекта за интернет медије са износом од 1.300.000,00 динара.

Година	Број пројекта	Додељена средства
2022.	5	2.300.000,00 динара
2023.	6	3.100.000,00 динара
2024.	2	1.300.000,00 динара

Мађарски језик

а. Охрабрити особе које говоре мађарски језик да користе свој језик у контактима са локалним ограницима националних органа и олакшати израду нацрта докумената на мађарском језику од стране тих органа.

У школским управама Сомбор, Нови Сад и Зрењанин говорници мањинских језика могу да се обрате на свом језику у свакој школи која реализује део наставе или наставу у целости на језику националне мањине јер је наставни кадар у двојезичним школама, такође двојезичан.

- У ШУ Сомбор различити видови наставе се одвијају на мађарском, хрватском, словачком, русинском и буњевачком језику;
- У ШУ Нови Сад различити видови наставе се одвијају на мађарском, словачком, русинском и ромском језику;
- У ШУ Зрењанин различити видови наставе се одвијају на мађарском, румунском и словачком језику.

У двојезичним школама се све информације, подаци, упитници и друго, обавезно се наводе на српском језику и на језику националне мањине на којем се одвија настава.

Ученик, родитељ или треће лице могу да се обрате на свом матерњем језику у свакој школи која реализује део наставе или наставу у целости на језику те националне мањине и да добију одговор на истом језику. Примера ради, на територији ШУ Нови Сад, настава се одвија у целости на језицима мањина у: 12 школа и 5 предшколских установа на словачком наставном језику, у 19 школа на мађарском наставном језику и 5 предшколских установа и у једној школи на русинском језику; у преко 130 установа се негује изборни програм Матерњи језик са елементима националне културе на словачком, мађарском, русинском, ромском, немачком и румунском језику.

Школска документа, као што су дневник рада, ђачка књижица, сведочанство, тестови за полагање завршног испита, школска интерна документа, упитници за родитеље

и сл. обавезно се преводе на језике мањина који се користе у одређеној школској установи. Поред тога, уџбеници за различите наставне предмете, планови и програми наставе и учења, наставнички обрасци припрема за наставу и евиденцију такође су преведени.

На територији школских управа Сомбор, Нови Сад и Зрењанин одржавају се различите врсте активности на језицима националних мањина, у виду такмичења, изложби, представа, фестивала и другог, ради промоције и очувања културне баштине.

Подршка васпитно-образовној пракси налази се на јединственој платформи *Пасош за учење* која се налази на сајту Завода за унапређивање образовања и васпитања. Сви материјали су на српском и на девет језика националних мањина (албанском, босанском, бугарском, мађарском, ромском, румунском, русинском, словачком и хрватском језику).

Македонски језик

а. Размотрити примену образовног модела којим се обезбеђује висок ниво познавања македонског језика, у сарадњи са корисницима.

Изучавање изборног програма Македонског језика са елементима националне културе организовано је од школске 2010/11. године у основној школи у Јабуци (град Панчево). На иницијативу Националног савета македонске националне мањине, од школске 2015/16. године овај модел основног образовања, у сарадњи са надлежним министарством, организован је и у Лесковцу, а од школске 2016/17. године, ту могућност имају и ученици основних школа у Владичином Хану и Врању.

Доња табела садржи податке о броју ученика који похађају Македонски језик са елементима националне културе по разредима, за последње три школске године:

Шк. год.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	укупно
2024/25.	15	20	35	26	62	56	43	39	296
2023/24.	12	30	28	30	52	49	22	39	262
2022/23.	46	48	76	61	66	39	37	36	409

Национални савет македонске националне мањине за сада нема планове за организовање изучавања македонског језика на предшколском и средњем нивоу образовања, јер претходно треба да поднесе иницијативу за усвајање нових планова наставе и учења, који су сукцесивно усвајани од школске 2018/19. до 2021/22. године.

Национални савет македонске националне мањине требало би, поред тога, да достави Министарству просвете и предлоге нових уџбеника за изборни програм, за све нивое образовања, јер се тренутно у Каталогу уџбеника на језицима националних мањина за предшколску установу, основну и средњу школу за школску 2024/25. годину и Допуни каталога уџбеника на језицима националних мањина за предшколску установу, основну и средњу школу за школску 2024/25. годину за припаднике македонске националне мањине налазе само три уџбеника, по старим плановима наставе и учења.

Македонски језик у Републици Србији изучава се на Филолошком факултету Универзитета у Београду и на Филозофском факултету у Новом Саду, као изборни предмет на студијским програмима Српског језика и књижевности.

Немачки језик

а. Омогућити двојезично образовање на немачком језиком на предшколском, основном и средњошколском нивоу у Сомбору, Суботици и Новом Саду, као и у додатним општинама у којима се немачки језик традиционално користи.

Министарство просвете се у свом раду ослања на ресорне законе из области образовања, а кад је у питању образовање националних мањина и на Закон о националним саветима националних мањина¹⁶. Према овом закону, национални савети имају широка овлашћења и у области уређивања курикулума, програма наставе и учења, као и у области прибављања учбеника на језицима националних мањина.

Имајући у виду овлашћења националних савета националних мањина, Министарство просвете увек подржава и подстиче све иницијативе националних савета које доприносе унапређивању квалитета и доступности образовања и васпитања на језицима националних мањина, што се односи и на немачку националну мањину.

Национални савет немачке националне мањине до сада није поднео нове иницијативе Министарству просвете да се немачки језик учи двојезично на предшколском, основном или средњошколском нивоу у Сомбору, Суботици и Новом Саду, као ни у додатним општинама у којима се немачки језик традиционално користи.

Према Правилнику о ближим условима за остваривање двојезичне наставе,¹⁷ захтев за добијање сагласности за остваривање двојезичне наставе, основна и средња школа подноси министарству надлежном за послове образовања, најкасније до 1. децембра текуће за наредну школску годину у којој ће почети реализација двојезичне наставе. Уз захтев, школа доставља одлуку органа управљања о увођењу двојезичне наставе, елаборат и доказе о испуњености услова из члана 1. овог правилника.

Елаборат треба да садржи: разлоге и оправданост увођења двојезичне наставе; податке о школи (назив, адреса, решење о верификацији, број одељења, издвојена одељења, укупан број ученика, укупан број наставника, оцена школе у поступку спољног вредновања); податке о двојезичној настави (циљеви и исходи реализације двојезичне наставе, разреди у којима се уводи / је уведена двојезична настава, број одељења у којима се планира увођење двојезичне наставе / у којима се реализује двојезична настава, број заинтересованих ученика / ученика који похађају двојезичну наставу наставу, план развоја двојезичне наставе у школи); детаљан опис модалитета начина реализације наставе (одређени предмети изводе се минимално 30%, а максимално 45% од укупног годишњег

¹⁶ „Службени гласник РС”, бр. 72/09, 20/14 – УС, 55/14 и 47/18

¹⁷ „Службени гласник РС”, бр. 105/15, 50/16 и 25/17

фонда часова тих предмета, на страном језику, не рачунајући наставу из предмета Страни језик; одабране теме из одређених предмета реализују се на страном језику користећи метод учења у коме се страни језик користи за учење нејезичких садржаја и др.); опис постојећих услова у школи, као и само за одрживост програма, укључујући очекивану подршку (локална самоуправа, друго правно или физичке лице).

- Захтев може поднети школа која је у поступку најмање спољашњег вредновања оцењена оценом три (3).
- Са реализацијом двојезичне наставе може се почети у шестом или седмом разреду основне школе или у првом разреду средње школе.
- Услов у погледу наставног кадра који ће реализовати двојезичну наставу подразумева: сагласност наставника да учествује у двојезичној настави и да прихвата све обавезе утврђене овим условима; доказ о нивоу знања језика са којим наставник може почети са реализацијом двојезичне наставе.
- Осигурање квалитета реализације двојезичне наставе у школи остварује се у складу са законом који уређује основе система образовања и васпитања и подзаконским актом којим је уређено вредновање квалитета рада установе.
- Школа за сваку школску годину у којој реализује двојезичну наставу, доставља Министарству извештај (извод из годишњег извештаја о самовредновању), који треба да пружи увид у реализацију двојезичне наставе у школи, са организационог аспекта, постигнућа ученика који похађају двојезичну наставу и заинтересованост осталих ученика за овај вид наставе, као и рад наставника.

Образовно–васпитни процес који се остварује кроз двојезичну наставу подстиче код ученика лични, друштвени и професионални развој, као и развој кључних и међупредметних компетенција и мотивише младе за целоживотно учење. Познавање страних језика је препознато као кључна компетенција на тржишту рада.

Министарство просвете зато охрабрује Национални савет немачке националне мањине да у сарадњи са школама које су заинтересоване за билингвалну наставу и које испуњавају услове из Правилника започну процедуру пријављивања за двојезичну наставу, јер поред наведеног, двојезична настава пружа ученицима могућност стицања интеркултуралне и интердисциплинарне отворености и интензивно усавршавање страног језика на којем се остварује део наставе.

Према подацима за школску 2024/25. годину, васпитно-образовни рад у предшколским установама реализује се двојезично – на матерњем и страном језику, тј. на српском и немачком језику за 64 деце и на мађарском и немачком језику за 14 деце. Припремни предшколски програм пред полазак у основну школу реализује се двојезично – на матерњем и страном језику тј. на српском и немачком језику – за 32 детета као и на мађарском и немачком језику – за петоро деце.

Двојезична настава по српско-немачком и мађарско-немачком моделу реализује се у по два одељења шестог, седмог и осмог разреда Основне школе „10. октобар” у Суботици.

Овакав вид наставе у школској 2022/23. похађало је 146 ученика, а ушколској 2023/24. години 141 ученик.

Заинтересовани ученици у основним школама могу да похађају и изборни програм Немачки језик са елементима националне културе, а доња табела садржи податке о броју ученика по разредима, у последње три школске године:

Шк. год.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	укупно
2024/25.	292	381	399	442	90	85	38	30	1.757
2023/24.	252	363	294	246	23	34	38	17	1.267
2022/23.	172	276	266	372	40	18	6	-	1.150

Национални савет немачке националне мањине требало би да достави Министарству просвете предлоге нових уџбеника за изборни програм, за све нивое образовања јер се тренутно у Каталогу уџбеника на језицима националних мањина за предшколску установу, основну и средњу школу за школску 2024/25. годину и Допуни каталога уџбеника на језицима националних мањина за предшколску установу, основну и средњу школу за школску 2024/25. годину за припаднике немачке националне мањине не налази се ниједан уџбеник.

Када је у питању двојезична настава на српском и немачком језику у средњој школи, она је организована у три средње школе: Првој нишкој гимназији „Стеван Сремац“, Ваљевској гимназији и Гимназији „Јован Јовановић Змај“ из Новог Сада.

Поред наведеног, у АП Војводини наставни предмет Немачки језик, као први страни језик изучава 1.747 ученика, а као други страни језик изучава га 11.445 ученика (око 23% од укупно 57.183 ученика обухваћених средњим образовањем у АП Војводини). Од наведеног броја ученика, у Сомбору, Суботици и Новом Саду, Немачки језик као први страни језик изучава 766 ученика, а као други страни језик изучава га 4.770 ученика, што је око 24% од укупно 23.149 ученика у средњим школама на територији ова три града.

Ромски језик

а. Обезбедити двојезично образовање на ромском језику на предшколском, основном, средњошколском и стручном нивоу.

Министарство просвете се у свом раду ослања на ресорне законе из области образовања, а кад је у питању образовање националних мањина и на Закон о националним саветима националних мањина. Према овом закону, национални савети имају широка овлашћења и у области уређивања курикулума, програма наставе и учења, као и у области прибављања уџбеника на језицима националних мањина.

Имајући у виду овлашћења националних савета националних мањина, Министарство просвете увек подржава и подстиче све иницијативе националних савета које

доприносе унапређивању квалитета и доступности образовања и васпитања на језицима националних мањина, што се односи и на ромску националну мањину.

Национални савет ромске националне мањине до сада није поднео иницијативу Министарству просвете да се ромски језик учи двојезично било на ком нивоу. Процедура за остваривање двојезичне наставе објашњена је у делу извештаја који се односи на препоруку у вези са увођењем двојезичног образовања на намачким језиком.

Министарство просвете охрабрује Национални савет ромске националне мањине да у сарадњи са школама које су заинтересоване за двојезичну наставу и које испуњавају услове из, започну процедуру пријављивања за двојезичну наставу, када се за то стекну објективни услови.

У овом тренутку, заинтересовани ученици могу да похађају изборни програм Ромски језик са елементима националне културе, а доња табела садржи податке о броју ученика по разредима, у последње три школске године:

Шк. год.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	укупно
2024/25.	381	493	648	597	501	507	513	480	4.120
2023/24.	311	475	439	452	451	517	426	386	3.457
2022/23.	297	404	438	342	570	451	424	402	3.328

Из приложеног се може закључити како код ученика ромске националности благо расте заинтересованост за овакав вид наставе. На повећање броја ученика позитивно утиче и чињеница да Министарство просвете сваке школске године израђује Стручно упутство о формирању одељења и група и начину финансирања у основним и средњим школама за одређену школску годину, којим се, између осталог ближе уређује начин формирања група за обавезне предмете, изборне програме и слободне наставне активности, што свакој школи даје могућност да остварује изборни програм Матерњи језик/говор са елементима националне културе.

Министарство просвете наставља своје активности на ширењу мреже педагошких асистената за ученике ромске националности којима је потребна додатна подршка у образовању. За школску 2024/25. годину дата је сагласност за ангажовање нових 8 педагошких асистената, тако да их је у систему образовања тренутно ангажовано укупно 280. За нове педагошке асистенте организована је бесплатна обука на даљину, а на располагању им је и Приручник са дидактичко-методичким приказом садржаја са обуке.

Подршка васпитно-образовној пракси налази се на јединственој платформи *Пасош за учење* која се налази на сајту Завода за унапређивање образовања и васпитања. Сви материјали су на српском и на девет језика националних мањина (албанском, босанском, бугарском, мађарском, ромском, румунском, русинском, словачком и хрватском језику).

Афирмативну меру уписа у средње школе за школску 2024/25. годину користило је 2.502 ученика ромске националности. Према подацима Националног савета ромске националне мањине број студената који су у школској 2024/25. години користили афирмативне мере приликом уписа на факултет је 150.

Национални савет ромске националне мањине требало би да достави Министарству просвете предлоге нових уџбеника за изборни програм, за све нивое образовања јер се тренутно у Каталог уџбеника на језицима националних мањина за предшколску установу, основну и средњу школу за школску 2024/25. годину и Допуни каталога уџбеника на језицима националних мањина за предшколску установу, основну и средњу школу за школску 2024/25. годину за припаднике ромске националне мањине налази 6 уџбеника.

в. Подстицати увођење ромског језика у службену употребу у додатним општинама како би се олакшала примена Повеље.

Као што је предочено у претходним државним извештајима, Република Србија својим законодавством, али и у пракси показује велику флексибилност у погледу увођења мањинских језика у службену употребу чак и када није испуњен законски критеријум од 15% за обавезно увођење у службену употребу, што је препознао и Комитет експерата у својим налазима.

Имајући у виду да је попис становништва спроведен у 2022. години, у циљу утврђивања испуњености законске обавезе да се имена органа који врше јавна овлашћења, називи јединица локалне самоуправе, насељених места, тргова и улица и други топоними исписују и на језику ромске националне мањине у насељеним местима у којима процента припадника ромске националне мањине досеже 15%, надлежни покрајински секретаријат обратио се Републичком заводу за статистику и након добијених података о националној структури по насељеним местима извршио анализу добијених података.

У складу са добијеним подацима, утврђено је да проценат припадника ромске националне мањине у укупном броју становника на територији одређених насељених места у АП Војводини достиже 15%, те постоји обавеза да се имена органа који врше јавна овлашћења, називи јединица локалне самоуправе, насељених места, тргова и улица и други топоними исписују се и на језику ромске националне мањине, према њеној традицији и правопису, иако језик ромске националне мањине није у службеној употреби на територији јединице локалне самоуправе. У том смислу, а ради примене члана 11. Закона о службеној употреби језика и писма и коришћења овлашћења из члана 22. Закона о националним саветима националних мањина, надлежни покрајински секретаријат је крајем 2024. године упутио допис Националном савету ромске националне мањине, којим је указао на поменуте чињенице и позвао Национални савет да предложи утврђивање ромског језика и писма као службеног језика и писма у тим насељеним местима.

Осим наведеног, и Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог се обратило Републичком заводу за статистику, како би добило одговарајуће податке о броју припадника ромске националне мањине по насељеним местима у централном делу Србије, који ће такође бити анализирани у циљу утврђивања испуњености поменуте законске обавезе. О резултатима анализе података, као и корацима које треба да предузме

у циљу увођења ромског језика у службену употребу, биће обавештен Национални савет ромске националне мањине.

с. У сарадњи са представницима корисника ромског језика, израдити свеобухватну стратегију за испуњавање обавеза из Повеље у вези са овим језиком.

У циљу испуњавања обавеза из Повеље у вези са ромским језиком, Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог је започело консултације за обезбеђивање донаторских средстава за ангажовање консултаната који би припремили анализу могућности и капацитета за употребу ромског језика у складу са обавезама из Повеље. Планирано је да током припреме анализе буду консултовани, поред надлежних државних органа, Национални савет ромске националне мањине и говорници ромског језика.

Румунски језик

а. Обезбедити образовање на румунском језику или двојезично на предшколском, основном, средњошколском и стручном нивоу у централној Србији, уз консултације са представницима корисника.

Министарство просвете сваке школске године израђује Стручно упутство о формирању одељења и група и начину финансирања у основним и средњим школама за одређену школску годину којим се, између осталог, ближе уређује начин формирања група за обавезне предмете, изборне програме и слободне наставне активности.

Према Правилнику о ближим условима за остваривање двојезичне наставе свака основна или средња школа може да поднесе Министарству просвете захтев за добијање сагласности за остваривање двојезичне наставе, најкасније до 1. децембра текуће за наредну школску годину у којој ће почети реализација двојезичне наставе.

Пошто не постоје никакве законске препреке за увођење румунског језика у наставу у централној Србији, Министарство просвете охрабрује Национални савет румунске националне мањине да у сарадњи са школским установама из централне Србије започне процес лобирања код родитеља румунске националности који одлучују да ли ће им деца учити на матерњем језику у том региону.

Табеле које следе садрже податке о броју ученика који похађају наставу на румунском језику у основној и средњој школи и изборни програм Румунски језик са елементима националне културе по разредима, у последње три школске године.

Настава на румунском језику у основним школама

Шк. год.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	укупно
2024/25.	74	92	78	95	96	77	60	85	657
2023/24.	90	78	79	106	87	64	88	84	676

2022/23.	77	82	100	103	72	87	90	97	708
----------	----	----	-----	-----	----	----	----	----	-----

Настава на румунском језику у средњим школама

Шк. год.	I	II	III	IV	укупно
2024/25.	27	30	21	23	101
2023/24.	31	23	25	37	116
2022/23.	26	26	37	24	113

Изборни програм Румунски језик са елементима националне културе

Шк. год.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	укупно
2024/25.	214	304	299	253	165	200	142	98	1.675
2023/24.	158	227	258	247	254	270	186	154	1.754
2022/23.	220	185	255	212	144	120	158	144	1.438

У циљу стручног усавршавања наставника који предају на једном од 8 језика националних мањина на којима се изводи целокупна настава, укупно је развијено 56 обука на основу потреба исказаних у оквиру Акционог плана за спровођење Стратегије развоја образовања у Србији. Онлајн обука програма „Јачање језичких компетенција наставника/ица који предају на осам језика националних мањина“ окупила је до сада 160 наставника румунског језика.

Подршка васпитно-образовној пракси налази се на јединственој платформи *Пасош за учење* која се налази на сајту Завода за унапређивање образовања и васпитања. Сви материјали су на српском и на девет језика националних мањина (албанском, босанском, бугарском, мађарском, ромском, румунском, русинском, словачком и хрватском језику).

б. Олакшати емитовање приватних радијских и телевизијских програма на румунском језику.

Ради олакшаног емитовања приватних радијских и телевизијских програма на румунском језику, Министарство информисања и телекомуникација указује да у 2022. години није било пројеката који се емитују путем телевизије на румунском језику, али је у 2023. години подржало 1 пројекат за радио за који је додељен износ од 500.000,00 динара, а 2024. године је такође подржан 1 пројекат за телевизије са износом од 600.000,00 динара.

Година	Број пројеката	Додељена средства
2022.	/	/
2023.	1	500.000,00 динара
2024.	1	600.000,00 динара

Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама такође расписује конкурсе за суфинансирање медијских пројеката из буџета. У току године Секретаријат објављује конкурс за остваривање јавног интереса за медијске

садржаје на српском и језицима националних мањина и за унапређење професионалних стандарда. На конкурсима за производњу медијских садржаја у периоду 2022-2024. године подржани су следећи пројекти приватних радијских и телевизијских станица за емитовање садржаја на румунском језику.

- „Мозаик - лепота је у различитости“ (Информативно предузеће БЦ ИНФО ДОО Бела Црква – вишејезични пројекат) - 100.000,00 динара;
- „Очување културне баштине Чеха и Румуна“ (Информативно предузеће БЦ Инфо доо Бела Црква – вишејезични пројекат) - 200.000,00 динара;
- „У духу језика“ (Градитељи – вишејезични пројекат) - 200.000,00 динара;
- „Печати времена - Sigiurile timpului - Румуни у Банату кроз традицију, историју и културу“ (ДОО за производњу, промет роба и услуга Данелли Алибунар) - 100.000,00 динара;
- „Калеидоскоп нематеријалног културног наслеђа Чеха и Румуна“ (Информативно предузеће БЦ ИНФО доо Бела Црква – вишејезични пројект) - 100.000,00 динара.

Русински језик

а. Олакшати емитовање приватних телевизијских програма на русинском језику.

У погледу олакшаног емитовања приватних телевизијских програма на русинском језику, Министарство информисања и телекомуникација истиче да у 2022, 2023. и 2024. години није било пријављених пројеката за телевизије на русинском језику. Са друге стране, у 2022. години подржан је 1 пројекат на русинском језику за интернет медије са износом од 504.000,00 динара, у 2023. године је такође био подржан 1 пројекат за интернет медије за који је додељено 505.000,00 динара, док су 2024. године подржана 3 пројекта, 2 пројекта за интернет медије, а 1 пројекат за радио, при чему је за њихову реализацију издвојено 1.750.000,00 динара.

Година	Број пројеката	Додељена средства
2022.	1	504.000,00 динара
2023.	1	505.000,00 динара
2024.	3	1.750.000,00 динара

Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама такође расписује конкурсе за суфинансирање медијских пројеката из буџета. У току године Секретаријат објављује конкурс за остваривање јавног интереса за медијске садржаје на српском и језицима националних мањина и за унапређење професионалних стандарда.

У 2022. години на Конкурсу за суфинансирање пројеката производње медијских садржаја из области јавног информисања подржана су два пројекта за емитовање радио и ТВ садржаја русинском језику, у укупном износу од 200.000,00 динара: „Руснаци нашо

сушеди“ (Таласи Дунава 588 доо Сомбор) - 100.000,00 динара и „Очување традиције и културе Словака и Русина“ (Коперникус радио телевизија Шид доо, Шид) - 100.000,00 динара.

У 2023. години на Конкурсу за суфинансирање пројеката производње медијских садржаја из области јавног информисања подржан је пројекат Коперникус радио телевизије Шид доо, Шид „Очување традиције и културе Словака и Русина“ у износу од 200.000,00 динара, док је на конкурс за унапређење професионалних стандарда подржан пројекат „Русинске вертикале“ Новинарске асоцијације Русина у износу од 150.000,00 динара.

У 2023. години на Конкурсу за суфинансирање пројеката производње медијских садржаја из области јавног информисања подржан је вишејезични пројекат Коперникус радио телевизије Шид доо „Очување традиције и културе Словака и Русина“ у износу од 100.000,00 динара.

Осим тога, у периоду 2022-2024. година општина Кула је за финансирање медијских садржаја на мађарском, немачком, русинском и украјинском језику путем Информативно-пропагандног центра „Кула“ издвојила 2.110.000, динара.

б. Охрабрити особе које говоре русински да овај језик користе у контактима са локалним органима власти.

Имајући у виду концентрацију припадника русинске националне мањине у општини Кула, Скупштина општине Кула је на седници одржаној 9. новембра 2022. године усвојила Повељу о регионалним или мањинским језицима општине Кула¹⁸. Наведеном повељом се предвиђа да ће Општина Кула, истичући значај Европске повеље о регионалним или мањинским језицима Савета Европе, у оквиру својих уставних и законских овлашћења предузети све неопходне мере да унапреди употребу мађарског, немачког, русинског и украјинског језика, у говору и писму, у јавном и приватном животу како би их сачувала на својој територији и унапредила њихов развој. Овим актом Општина Кула, између осталог, потврђује да ће у складу са потребама и могућностима применити следеће одредбе Дела III Повеље које се односе на охрабривање особа које говоре русински језик да га користе у контактима са локалним органима власти по потреби у сарадњи са другим органима власти:

- општина преузима обавезу да се на русинском језику нађу најзначајнији национални законодавни текстови, а посебно они који се тичу лица која користе овај језик, осим ако они до њих нису дошли на неки други начин;
- да објављује своје званичне документе на русинском језику;
- обавезу превођења и тумачења када је то потребно;
- ангажовање или, уколико је то неопходно, оспособљавање службеника и осталих запослених у оквиру јавних служби;
- употребу русинског језика у локалној скупштини, без занемаривања употребе српског језика;

¹⁸ „Службени гласник Општине Кула”, број 45/2022

- да одобри или охрабри употребу русинског језика у оквиру финансирања регионалних или локалних власти;
- да не доводе у питање ваљаност правних докумената само због тога што су донети на русинском језику;
- да одобре или охрабри могућност за оне који користе русински језик да поднесу писмене или усмене представке на том језику;
- употребу, ако је неопходно заједно са именом на српском језику, традиционалних облика имена места на русинском језику;
- да допусти употребу и усвајање породичних имена на русинском језику, на захтев оних који су заинтересовани.

Чланом 76. Закона о утврђивању надлежности АП Војводине¹⁹ регулисано је да АП Војводина, путем својих органа, врши инспекцијски надзор у области службене употребе језика и писама – као поверени посао. На основу члана 37. Покрајинске скупштинске одлуке о покрајинској управи²⁰, ови послови сврставају се у делокруг Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу националне мањине – националне заједнице. У оквиру извршених надзора у периоду 2022 -2024. године, инспекција Секретаријата је извршила редовне и ванредне инспекцијске надзоре у надзираним субјектима чије је седиште у јединицама локалне самоуправе где је, поред осталих, и русински језик и писмо у службеној употреби (Нови Сад, Врбас и Кула). Приликом извршења инспекцијских надзора, овлашћеним лицима из надзираних субјеката је указано на начине на који могу да унапреде употребу русинског језика и писма са циљем да подстичу особе које говоре русински језик да овај језик користе у контактима са локалним органима власти и да коришћење русинског језика не представља отежавајућу околност приликом остваривања права, како за грађане тако и за службенике локалних органа власти.

Секретаријат, осим тога, путем Конкурса за доделу буџетских средстава органима и организацијама у Аутономној покрајини Војводини, у чијем раду су у службеној употреби језици и писма националних мањина – националних заједница, сваке године подстиче органе јавне власти да унапреде службену употребу, поред осталих, и русинског језика и писма. У периоду 2022-2024. године на наведеном конкурс, различитим субјектима (укупно 19) у јединицама локалне самоуправе где је и русински језик у службеној употреби, додељено је укупно 2.581.000,00 динара. Средства из наведеног конкурса намењена су за стварање услова за ефикасну употребу мањинских језика у комуникацији органа јавне власти са грађанима. На тај начин, постојањем услова, грађани се охрабрују и они одлучују да, свесни да постоје добри услови и могућности, чешће користе русински језик и писмо приликом остваривања својих права.

¹⁹ „Службени гласник РС”, бр. 99/09, 67/12 – Одлука УС РС и 18/20 – други закон

²⁰ „Службени лист АПВ”, бр. 37/14 и 54/14 – др. одлука, 37/16, 29/17, 24/19, 66/20 и 38/21

Словачки језик

а. Охрабрити особе које говоре словачки језик да користе свој језик у контактима са локалним ограницима националних органа и олакшати израду нацрта докумената на словачком језику од стране тих органа.

У школским управама Сомбор, Нови Сад и Зрењанин говорници мањинских језика могу да се обрате на свом језику у свакој школи која реализује део наставе или наставу у целости на језику националне мањине јер је наставни кадар у двојезичним школама, такође двојезичан.

- У ШУ Сомбор различити видови наставе се одвијају на мађарском, хрватском, словачком, русинском и буњевачком језику;
- У ШУ Нови Сад различити видови наставе се одвијају на мађарском, словачком, русинском и ромском језику;
- У ШУ Зрењанин различити видови наставе се одвијају на мађарском, румунском и словачком језику.

У двојезичним школама се све информације, подаци, упитници и друго, обавезно наводе на српском језику и на језику националне мањине на којем се одвија настава.

Ученик, родитељ или треће лице могу да се обрате на свом матерњем језику у свакој школи која реализује део наставе или наставу у целости на језику те националне мањине и да добију одговор на истом језику. Примера ради, на територији ШУ Нови Сад, настава се одвија у целости на језицима мањина у: 12 школа и 5 предшколских установа на словачком наставном језику, у 19 школа на мађарском наставном језику и 5 предшколских установа и у једној школи на русинском језику; у преко 130 установа се негује изборни програм Матерњи језик са елементима националне културе на словачком, мађарском, русинском, ромском, немачком и румунском језику.

Школска документа, као што су дневник рада, ђачка књижица, сведочанства, тестови за полагање завршног испита, школска интерна документа, упитници за родитеље и сл. обавезно се преводе на језике мањина који се користе у одређеној школској установи. Поред тога, уџбеници за различите наставне предмете, планови и програми наставе и учења, наставнички обрасци припрема за наставу и евиденцију такође су преведени.

На територији школских управа Сомбор, Нови Сад и Зрењанин одржавају се различите врсте активности на језицима националних мањина, у виду такмичења, изложби, представа, фестивала и другог, ради промоције и очувања културне баштине.

Подршка васпитно-образовној пракси налази се на јединственој платформи *Пасош за учење* која се налази на сајту Завода за унапређивање образовања и васпитања. Сви материјали су на српском и на девет језика националних мањина (албанском, босанском, бугарском, мађарском, ромском, румунском, русинском, словачком и хрватском језику).

Украјински језик

а. Обезбедити двојезично образовање на украјинском језику на предшколском, основном, средњошколском и стручном нивоу.

Министарство просвете се у свом раду ослања на ресорне законе из области образовања, а кад је у питању образовање националних мањина и на Закон о националним саветима националних мањина. Према овом закону, национални савети имају широка овлашћења и у области уређивања курикулума, програма наставе и учења, као и у области прибављања уџбеника на језицима националних мањина.

Имајући у виду овлашћења националних савета националних мањина, Министарство просвете увек подржава и подстиче све иницијативе националних савета које доприносе унапређивању квалитета и доступности образовања и васпитања на језицима националних мањина, што се односи и на украјинску националну мањину.

Национални савет украјинске националне мањине до сада није поднео иницијативу Министарству просвете да се украјински језик учи двојезично на предшколском, основном или средњошколском нивоу. Процедура за остваривање двојезичне наставе објашњена је у делу извештаја који се односи на препоруку у вези са увођењем двојезичног образовања на намахким језиком.

Министарство просвете охрабрује Национални савет украјинске националне мањине да у сарадњи са школама које су заинтересоване за билингвалну наставу и које испуњавају услове из Правилника започну процедуру пријављивања за двојезичну наставу, јер поред наведеног, двојезична настава пружа ученицима могућност стицања интеркултуралне и интердисциплинарне отворености.

У овом тренутку, заинтересовани ученици могу да похађају изборни програм Украјински језик са елементима националне културе који се реализује у Кули, Врбасу и Сремској Митровици а доња табела садржи податке о броју ученика по разредима, у последње три школске године:

Шк. год.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Укупно
2024/25.	3	2	4	7	2	5	3	3	29
2023/24.	2	4	5		14	14	12	12	63
2022/23.	9	10	10	4	12	12	12	12	81

У Каталог уџбеника на језицима националних мањина за предшколску установу, основну и средњу школу за школску 2024/25. годину и Допуни каталога уџбеника на језицима националних мањина за предшколску установу, основну и средњу школу за школску 2024/25. годину за припаднике украјинске националне мањине одобрено је 8 уџбеника за први циклус основног образовања.

Министарство просвете поштује и у пракси примењује доступност права на образовање, које је у Републици Србији гарантовано за сву децу, а од почетка украјинске кризе предузело је низ активности поводом укључивања деце избеглица из Украјине у

образовни процес. Већ почетком априла 2022. године упутило је свим школским управама у којима је регистрован прилив деце из Украјине *Инструкцију о укључивању деце из популације миграната и избеглица у систем образовања и васпитања Републике Србије*. Том приликом школама је достављена информација о образовном систему у Украјини како би у што већој мери прилагодили наставне материјале и повезали се са системом из кога деца долазе као и информације о организацији образовног процеса за украјинску децу која су евакуисана из места сталног боравка.

Афирмативним приступом деца из осетљивих друштвених група, а то су свакако и ученици избегли из Украјине, уписују се у основну школу без доказа о пребивалишту родитеља и потребне документације, а са достављеним доказом о здравственом прегледу детета. Избегла лица и мигранти у средњу школу се уписују у оне средњошколске профиле у којима има места после завршеног другог круга уписа.

Школе у Републици Србији већ имају богато искуство у укључивању деце миграната који су од 2013. године присутни, тако да су деца из Украјине одмах уписана у школе и редовно похађају наставу. Узимајући у обзир околности избеглиштва, све школе су обучене да децу уводе у систем поступно са превасходним циљем превладавања трауматичног искуства и стварања пријатељског окружења у коме се деца осећају сигурно и прихваћено.

Свесно изазова са којим се запослени у систему образовања суочавају приликом укључивања избеглица, миграната и страних држављана у наставу, Министарство просвете активно подржава школе у којима се образују ове друштвене групе и то кроз јачање капацитета установа, али и унапређивањем компетенција запослених у систему за рад са овим ученицима.

Додатна подршка укључивању деце и ученика избеглица и миграната/тражилаца азила у редован систем образовања и васпитања у Републици Србији остварује се и у складу са Стручним упутством за укључивање ученика избеглица/тражилаца азила у систем образовања и васпитања, којим је ближе уређена процедура уписа и мере подршке како на нивоу школе тако и кроз план подршке ученику мигранту/тражиоцу азила.

У оквиру актуелног Плана рада који су усвојили УНИЦЕФ и Министарство просвете, у току је реализација пројекта са циљем јачања капацитета образовног система и школа. Обезбеђивање квалитетног образовања за децу у покрету подразумева пружање неопходне подршке у учењу у школама (у оквиру наставе и кроз ваннаставне активности), укључујући и активности које стимулишу успешну интеграцију деце и доприносе њиховом психосоцијалном благостању. Пројекат подржава школе са највећим бројем деце избеглица и миграната, кроз развој капацитета за социјално укључивање и пружање прве психолошке помоћи деци која долазе из ратом захваћених подручја.

Имајући у виду да је језичка баријера изражена и код ученика избеглих из Украјине, а да је и законски уређено да установа организује учење српског као страног језика за ученике који не познају језик на коме се изводи образовно-васпитни рад, Министарство је до сада обучило више од 600 наставника српског и страног језика за примену новог курикулума за *Српски као страни језик*, а доступни су и материјали, као и Приручник за

наставнике на веб страници Националног образовног портала Завода за унапређивање образовања и васпитања. Међутим, с обзиром да се украјински језик у нашем систему изучава и као један од мањинских језика кроз изборни програм, Министарство просвете је у сарадњи са Националним саветом украјинске националне мањине превело лифлет о систему образовања и васпитања у Републици Србији на украјински језик. Такође, део образовног материјала се преводи, поред арапског и фарси језика, и на украјински језик. Образовни садржаји доступни су свим наставницима, ученицима и родитељима на сајту remis.rs.²¹

b. Подстицати увођење украјинског језика у службену употребу у Аутономној покрајини Војводини и додатним општинама како би се олакшала примена Повеље.

Према подацима пописа становништва из 2022. године, у Републици Србији живи 3.969 Украјинаца, од чега је 3.133 у АП Војводини, што износи 0,18% од укупног броја становника АП Војводине. Највећи број Украјинаца живи у следећим јединицама локалне самоуправе: Кула (940), Врбас (626), Сремска Митровица (333), Нови Сад (454) и Инђија (238). Посматрано по појединим општинама, Украјинци су најбројнији, са учешћем већим од 2% у односу на укупан број становништва одређене општине, у једној општини – у Кули (2,66%).

У односу на податке пописа из 2011. године, када је број припадника ове националне заједнице у АП Војводини био 4.202, може се констатовати да се њихов број смањио за 1.069, то јест за 25%, а највеће смањење броја Украјинаца бележи се управо у јединицама локалне самоуправе у којима живи највећи број Украјинаца: општинама Кула (-344), Врбас (-210) и граду Сремска Митровица (-201).

Имајући у виду горенаведене податке са последњег пописа становништва, законска обавеза, према Закону о службеној употреби језика и писма, која предвиђа удео од најмање 15 % да би се одређени (украјински) језик увео у службену употребу у јединицама локалне самоуправе не постоји. Исто тако, не постоји ни законска обавеза да се украјински језик уведе у службену употребу на територији неког насељеног места, независно од целе територије јединице локалне самоуправе.

Иако законска обавеза не постоји, имајући у виду потребу и мере афирмативне акције које би биле усмерене према украјинској националној заједници, не постоји препрека да се украјински језик и писмо уведе у службену употребу, уколико се процени интерес и потреба, чак иако не постоји неопходни процентуални удео украјинског становништва неопходан за то, посебно имајући у виду већ постојеће праксе у том смеру (увођење буњевачког језика и писма у Суботици 2021. године, иако није постојала законска обавеза у погледу достизања процентуалног удела буњевачког становништва у Граду Суботица).

У 2023. и 2024. години Друштво за украјински језик, књижевност и културу „Просвита” из Новог Сада организовало је округле столове под називом „Језици мањинских

²¹ <https://remis.rs/%d1%80%d0%b5%d1%81%d1%83%d1%80%d1%81%d0%b8/>

заједница Војводине - успеси и проблеми“, на којима се разговарало се о положају мањинских језика у областима образовања и информисања, о успесима и проблемима у поменутиим сферама у последњих пар година, о очувању мањинских језика и њиховом промовисању, као и о обавезама из Европске повеље о регионалним или мањинским језицима и значају локалних повеља о мањинским језицима у Србији као инструментима заштите мањинских језика. У раду су учествовали представници националних савета националних мањина, експерти Савета Европе, новинско-издавачке установе националних мањина, представници надлежних министарстава и покрајинских секретаријата, локалних самоуправа, Радио-Телевизије Војводине, Покрајинског заштитника грађана и цивилног сектора. Између осталог, тема на округлом столу је била и перспектива украјинског језика, визија и могућности увођења у службену употребу.

с. У сарадњи са представницима корисника украјинског језика, изградити свеобухватну стратегију за спровођење обавеза из Повеље у вези са овим језиком.

Имајући у виду концентрацију припадника украјинске националне мањине у општини Кула, Скупштина општине Кула је на седници одржаној 9. новембра 2022. године усвојила Повељу о регионалним или мањинским језицима општине Кула. Наведеном повељом се предвиђа да ће Општина Кула, истичући значај Европске повеље о регионалним или мањинским језицима Савета Европе, у оквиру својих уставних и законских овлашћења предузети све неопходне мере да унапреди употребу мађарског, немачког, русинског и украјинског језика, у говору и писму, у јавном и приватном животу како би их сачувала на својој територији и унапредила њихов развој. Овим актом Општина Кула потврђује да ће на украјински језик применити оне одредбе Дела II Повеље које спадају у њене уставне и законске надлежности и да ће се залагати за примену преосталих одредби Дела II на ове језике од стране других надлежних органа. Општина Кула преузима обавезу да ће, у оквиру својих уставних и законских овлашћења, а у складу са потребама и могућностима, применити следеће одредбе Дела III Повеље на украјински језик, по потреби у сарадњи са другим органима власти:

1. да омогући значајан део основног образовања на украјинском језику, чије породице тако желе и чији се број сматра довољним;
2. примену ове мере макар на оне ђаке који тако желе;
3. предвиде образовање одраслих путем сталних курсева који би били одржавани углавном или у потпуности на украјинском језику;
4. начине аранжмане који би обезбедили учење историје и културе која се тиче украјинског језика;
5. што се тиче образовања на територијама ван области у којима су украјински језик традиционално у употреби, стране преузимају обавезу, ако број оних који говоре тај језик тако нешто оправдава, да одобре, охрабре или омогуће учење на украјинском језику;

6. да не доводе у питање ваљаност правних докумената само због тога што су донети на украјинском језику;

7. општина преузима обавезу да се на украјинском језику нађу најзначајнији национални законодавни текстови, а посебно они који се тичу лица која користе овај језик, осим ако они до њих нису дошли на неки други начин;

8. употребу украјинског језика у оквиру финансирања регионалних или локалних власти;

9. могућност за оне који користе украјински језик да поднесу писмене или усмене представке на том језику;

10. употребу, ако је неопходно заједно са именом на званичном језику државе, традиционалних облика имена места на украјинском језику;

11. да у складу са могућношћом омогуће да се украјински језик користити у јавним службама;

12. ангажовање или, уколико је неопходно, оспособљавање службеника и осталих запослених у оквиру јавних служби;

13. удовољавање, колико је то могуће, захтевима запослених у јавним службама који познају украјински језик да буду ангажовани на територијама на којима се овај језик користе;

14. општина преузима обавезу да допусти употребу и усвајање породичних имена на украјинском језику, на захтев оних који су заинтересовани;

15. омогуће одговарајуће одредбе захваљујући којима би приказивачи програма понудили садржаје на украјинском језику;

16. охрабре или олакшају стварање барем једне радио станице на украјинском језику;

17. охрабре или олакшају редовно емитовање телевизијског програма на украјинском језику;

18. охрабре или олакшају производњу и дистрибуцију аудио или аудиовизуелних радова на украјинском језику;

19. охрабре или олакшају стварање и очување макар једних новина на украјинском језику;

20. помогну образовање новинара и осталих запослених у средствима јавног информисања која користе украјински језик;

21. да охрабре видове изражавања и иницијативе специфичне украјински језик и да омогуће различите начине приступа уметничким делима произведеним на том језику;

22. да подстакну различита средства путем којих би дела сачињена на украјинском језику постала доступна, помагањем и развојком превођења, надсинхронизације и титлованих превода;

23. да унапреде приступ украјинског језика радовима произведеним на другим језицима, развојем превода, надсинхронизације и титлованих превода;

24. да обезбеде да тела која су одговорна за организовање или пружање подршке различитим културним активностима омогуће одговарајуће доприносе за укључивање

знања и употребе украјинског језика и културе у све оне подухвате које они покрећу, или за које обезбеђују финансијску подршку;

25. да унапреде мере путем којих би се обезбедило да тела одговорна за организовање и подршку културним активностима имају на свом располагању сараднике који добро познају украјински језик, као и језике којима говори остатак становништва;

26. да охрабре директно учешће представника оних који користе украјински језик у обезбеђивању услова и планирању културних делатности;

27. да охрабре и/или олакшају стварање једног или више тела која би била одговорна за прикупљање и чување копија и представљање или објављивање радова произведених на украјинском језику;

28. уколико је неопходно, да створе и/или унапреде активности које би имале за циљ финансирање превода или истраживања различитих језичких термина, посебно имајући на уму одржавање и развој одговарајућих управних, комерцијалних, економских, друштвених, техничких или правних термина наукама украјинском језику;

29. да се супротстави пракси која има за циљ да обесхрабри употребу украјинског језика у вези са економским и друштвеним активностима;

30. у економском и друштвеном сектору који је под њиховом контролом (јавни сектор) организују активности да унапреде употребу украјинског језика;

31. обезбеде да сва важна упозорења везана за сигурност и безбедност буду истакнута на украјинском језику;

32. уреди да све информације које пружају надлежне јавне власти, а које се тичу права потрошача, буду доступне на украјинском језику.

Иако није израђена посебна стратегија за спровођење обавеза из Повеље у вези са украјинским језиком, спровођење Повеље о регионалним или мањинским језицима општине Кула значајно ће унапредити спровођење обавеза Републике Србије у погледу украјинског језика.

Хрватски језик

а. Подстицати поштовање, разумевање и толеранцију у односу на хрватски језик укључивањем садржаја о овом језику у наставне планове и програме, обуку наставника и образовне материјале у редовном образовању и подстицати масовне медије да раде у циљу подизања свести о томе у својим извештајима и обуци новинара.

Поштујући основно људско право на образовање, Република Србија је обезбедила услове да сваки грађанин практикује своје право на образовање на матерњем језику.

У Правилнику о плану наставе и учења за први циклус основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за први разред основног образовања и васпитања и другим правилницима који се односе на план наставе и учења за други циклус основног

образовања и васпитања, наставни предмет Хрватски језик и Хрватски језик и књижевност обухватају следећа наставна подручја: Хрватски језик, Књижевност, Језичко изражавање, Елементе националне културе и Медијску културу (у другом циклусу). Елементи хрватски националне културе, као и елементи националних култура других националности које живе у Републици Србији, проучавају се и кроз друге наставне предмете.

Поред класичних уџбеника, за наведене предмете све националне мањине могу да користе и друго наставно средство. То је национални додаток који се штампа у оквиру уџбеника или као засебан приручник. Садржај националног додатка прати план и програм наставе и учења који је одобрен у складу са правилницима о плану наставе и учења и Законом о уџбеницима. Хрватска заједница допунила је следеће програме наставе и учења: Свет око нас, Природа и друштво, Историја, Географија, Ликовна и Музичка култура и изборни програм Хрватски језик са елементима националне културе.

Кроз наставна подручја која обухватају изучавање Хрватског језика и других наставних предмета, као и кроз националне додатке, ученици хрватске националне мањине могу да се упознају са елементима традиције (обичајима, празницима, бајкама, народним причама, брзалицама, загонеткама), значајним догађајима из живота Хрвата, културно-историјским споменицима, личностима из историје Хрвата, са освртом на историјске догађаје, католичкој вери код Хрвата и са сличним.

Током 2024. године, под покровитељством Националног савета хрватске националне мањине, одржане су различите манифестације у циљу развијања националног духа:

- Веронаучна олимпијада у селу Тото у организацији Катихетске канцеларије Епархије суботичке, где се окупило преко 500 деце. Циљ манифестације је био повећање значаја веронауке као предмета у школама међу директорима и наставницима школа и подстицање деце да што потпуније упознају и усвоје католичку веру;

- Заједничка манифестација шокачких удружења „Шокци и баштина“ у Сонти. Циљ манифестације је био промовисање очувања језика и хрватске баштине у Моноштору и Сонти у којима се негује шокака икавица;

- Основна школа „Иван Горан Ковачић“ у Ђакову и ОШ „Матија Губец“ у Таванкуту годинама су партнери у програму прекограничне сарадње Србија - Хрватска. Једна од активности је и међусобна посета ученика и наставника ове две школе ради размене искустава.

У складу са Законом о уџбеницима, на сајту Министарства просвете објављују се листа уџбеника одобрених за употребу у одређеној школској години. У Каталогу уџбеника на језицима националних мањина за предшколску установу, основну и средњу школу за школску 2024/25. годину и Допуни каталога уџбеника на језицима националних мањина за предшколску установу, основну и средњу школу за школску 2024/25. годину за припаднике хрватске националне мањине одобрено је 109 уџбеничких наслова.

Када је у питању подстицање масовних медија да раде у циљу подизања свести о поштовању, разумевању и толеранцији у односу на хрватски језик и културу у својим

извештајима и обуци новинара, Министарство информисања и телекомуникација истиче да је 2022. године подржало 4 пројекта, од тога су 2 пројекта за телевизије, а 2 за радио, за шта су додељена средства у износу од 2.293.000,00 динара. У 2023. години подржана су 3 пројекта са износом од 1.500.000,00 динара који су реализовани на телевизији, радију и путем интернет медија. У 2024. години реализована су 4 пројекта, с тим што су 2 пројекта реализована на телевизији, 1 пројекат на радију и 1 пројекат је реализован путем интернет медија, за чију реализацију је издвојено 3.178.000,00 динара.

Година	Број пројеката	Додељена средства
2022.	4	2.293.000,00 динара
2023.	3	1.500.000,00 динара
2024.	4	3.178.000,00 динара

Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама такође расписује конкурсе за суфинансирање медијских пројеката из буџета. У току године Секретаријат објављује конкурс за остваривање јавног интереса за медијске садржаје на српском и језицима националних мањина, за унапређење професионалних стандарда, као и за информисање осетљивих друштвених група. У табели која следи дат је преглед подржаних пројеката на хрватском језику на конкурсима Покрајинског секретаријата у периоду 2022-2024. година.

	Медијски садржаји на хрватском језику	Унапређење професионалних стандарда	Информисање осетљивих друштвених група
2022.	„Недељна једносатна информативна емисија Хрватски глас“ - 150.000,00	„Значај медија националних мањина у Војводини“ (Хрватска независна листа) - 100.000,00	„Читај ми вијести“ (Хрватска независна листа) – 200.000,00
	„Радијски програм Ријечи Хрвата“ – 200.000,00	„Курс хрватског језика за медијске раднике“ – 100.000,00	
	„Цро-инфо онлине“ – 200.000,00		
	„Глас Баната, странице на хрватском језику“ – 150.000,00		
2023.	„КРОз Србију“ (Развојно-информативна агенција Cros доо Суботица) – 200.000,00	„Значај медија националних мањина у очувању идентитета“ (Хрватска независна листа) – 150.000,00	„Читај ми све вести“ (Хрватска независна листа) – 200.000,00
	„Вишејезично“ (Радио Суботица - Szabadkai	„Обука за новинаре мањинских редакција "Традиционални медији	

	radio доо Суботица) - 800.000,00	за ново доба" [“] (Хрватско удружење новинара Кро-њуз) – 150.000,00	
	„Недељна једносатна информативна радио емисија "Хрватски глас" -100.000,00		
	„Глас Баната, странице на хрватском језику“ – 250.000,00		
	„Cronline news“ – 150.000,00		
	„Радијски програм на хрватском језику "Валови равнице" - 150.000,00		
	„Медијско праћење културних манифестација“ (Хрватска независна листа) – 100.000,00		
	„Зашто посетити Војводину“ (Хрватска независна листа) – 100.000,00		
2024.	„Информисање на мађарском, хрватском и буњевачком“ (Радио Суботица - Szabadkai radio доо Суботица) – 1.500.000,00	„Семинар у циљу унапређења професионалних стандарда мањинских медија“ (Хрватско удружење новинара "Кро-њуз") -150.000,00	
	„Глас Баната, странице на хрватском језику“ – 400.000,00		
	„Недељна једносатна информативна радио емисија Хрватски глас“ – 150.000,00		
	„ЦрОнлине суживот - медијски садржаји на хрватском језику“ – 200.000,00		
	„Радијски програм на хрватском језику Културна продукција и баштина Хрвата у		

	Србији - њени феномени“ – 350.000,00		
УКУПНО	6.250.000,00		

Битно је истаћи да је у извештајном периоду настављено редовно буџетско финансирање новина које објављују информације на језицима националних мањина. У табели која следи приказана су средства за финансирање Новинско-издавачке установе „Хрватска ријеч“ из Суботице, која на хрватском језику издаје недељник *Хрватска ријеч*, месечни дечји часопис *Хрико* и месечни часопис за младе *Кужииш?!.*

Издавач	2022.	2023.	2024.
Новинско-издавачка установа „Хрватска ријеч“	48.121.296,00	60.460.000,00	60.460.000,00

Према расположивим подацима у 2022. години град Суботица је путем конкурса финансирала два пројекта за производњу медијских садржаја на хрватском језику у укупном износу од 750.000,00 динара. Осим тога, финансиран је и пројекат *Језички мозаик* Радио Суботице, која емитује програм на српском, буњевачком, мађарском и хрватском језику, износу од 2.000.000,00 динара.

У 2023. години две јединице локалне самоуправе финансирале су четири пројекта за производњу медијских садржаја на хрватском језику у укупном износу од 850.000,00 динара.

б. Охрабрити кориснике хрватског језика да користе свој језик у контактима са локалним ограницима националних органа и олакшати израду нацрта докумената на хрватском језику од стране тих органа.

У школским управама Сомбор, Нови Сад и Зрењанин говорници мањинских језика могу да се обрате на свом језику у свакој школи која реализује део наставе или наставу у целости на језику националне мањине јер је наставни кадар у двојезичним школама, такође двојезичан.

- У ШУ Сомбор различити видови наставе се одвијају на мађарском, хрватском, словачком, русинском и буњевачком језику;
- У ШУ Нови Сад различити видови наставе се одвијају на мађарском, словачком, русинском и ромском језику;
- У ШУ Зрењанин различити видови наставе се одвијају на мађарском, румунском и словачком језику.

У двојезичним школама се све информације, подаци, упитници и друго, обавезно наводе на српском језику и на језику националне мањине на којем се одвија настава.

Ученик, родитељ или треће лице могу да се обрате на свом матерњем језику у свакој школи која реализује део наставе или наставу у целости на језику те националне мањине и да добију одговор на истом језику. Школска документа, као што су дневник рада, ђачка књижица, сведочанства, тестови за полагање завршног испита, школска интерна документа, упитници за родитеље и сл. обавезно се превode на језике мањина који се реализују у одређеној школској установи. Поред тога, уџбеници за различите наставне предмете, планови и програми наставе и учења, наставнички обрасци припрема за наставу и евиденцију такође су преведени.

На територији школских управа Сомбор, Нови Сад и Зрењанин одржавају се различите врсте активности на језицима националних мањина, у виду такмичења, изложби, представа, фестивала и другог, ради промоције и очувања културне баштине.

Подршка васпитно-образовној пракси налази се на јединственој платформи *Пасош за учење* која се налази на сајту Завода за унапређивање образовања и васпитања. Сви материјали су на српском и на девет језика националних мањина (ромском, албанском, мађарском, бугарском, хрватском, босанском, русинском, словачком и румунском).

Чешки језик

а. Обезбедити двојезично образовање на чешком језику у Белој Цркви и Ковину на предшколском, основном и средњошколском нивоу.

Министарство просвете се у свом раду ослања на ресорне законе из области образовања, а кад је у питању образовање националних мањина и на Закон о националним саветима националних мањина. Према овом закону, национални савети имају широка овлашћења и у области уређивања курикулума, програма наставе и учења, као и у области прибављања уџбеника на језицима националних мањина.

Имајући у виду овлашћења националних савета националних мањина, Министарство просвете увек подржава и подстиче све иницијативе националних савета које доприносе унапређивању квалитета и доступности образовања и васпитања на језицима националних мањина, што се односи и на чешку националну мањину.

Национални савет чешке националне мањине до сада није поднео иницијативу Министарству просвете да се чешки језик учи двојезично на предшколском, основном или средњошколском нивоу. Процедура за остваривање двојезичне наставе објашњена је у делу извештаја који се односи на препоруку у вези са увођењем двојезичног образовања на намахким језиком.

Министарство просвете охрабрује Национални савет чешке националне мањине да у сарадњи са школама које су заинтересоване за билингвалну наставу и које испуњавају услове из Правилника започну процедуру пријављивања за двојезичну наставу, јер поред наведеног, двојезична настава пружа ученицима могућност стицања интеркултуралне и

интердисциплинарне отворености и интензивно усавршавање страног језика на којем се остварује део наставе.

У овом тренутку, заинтересовани ученици могу да похађају изборни програм Чешки језик са елементима националне културе, а доња табела садржи податке о броју ученика по разредима, у последње три школске године, где се јасно може увидети да интересовање за овај изборни програм расте из године у годину:

Шк. год.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	укупно
2024/25.	32	39	57	35	65	69	21	46	364
2023/24.	58	59	56	38	32	18	28	18	307
2022/23.	3	10	8		5	10	5	10	51

Национални савет чешке националне мањине требало би да достави Министарству просвете предлоге нових уџбеника за изборни програм, за све нивое образовања јер се тренутно у Каталогу уџбеника на језицима националних мањина за предшколску установу, основну и средњу школу за школску 2024/25. годину и Допуни каталога уџбеника на језицима националних мањина за предшколску установу, основну и средњу школу за школску 2024/25. годину за припаднике чешке националне мањине налазе само три уџбеника.

Анекси

1. Извештај о спровођењу Локалне повеље о регионалним или мањинским језицима општине Кањижа

УВОД

На иницијативу Националног савета мађарске националне мањине, уз подршку Савета Европе, Скупштина општине Кањижа на седници одржаној дана 24. јуна 2024. године донела је Локалну повељу о регионалним или мањинским језицима општине Кањижа („Сл. лист општине Кањижа“, бр. 11/2021). Правни основ за доношење овог документа садржан је у одредбама члана 190. став 3. Устава Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 98/2006) и члана 20. став 1. тачка 10. Закона о локалној самоуправи („Службени гласник Републике Србије“, бр. 129/2007, 83/2014 - др. закон, 101/2016 - др. закон и 47/2018), којима је прописано да се Општина стара о остваривању, заштити и унапређењу људских и мањинских права, као и о јавном информисању у општини. У члану 40. тачка 74) Статута општине Кањижа („Службени лист општине Кањижа“, бр 2/2020 - пречишћен текст) утврђено је да Скупштина општине, у складу са законом, доноси мере и усваја препоруке за унапређење људских и мањинских права.

Локалном повељом о регионалним или мањинским језицима општине Кањижа (у даљем тексту: Локална повеља) уређена су права и обавезе које општина Кањижа преузима из Европске повеље, у различитим областима јавног живота, ради обезбеђивања заштите и унапређења језичких права говорника мађарског језика, будући да је мађарски језик у службеној употреби на територији Општине.

Општина Кањижа је доношењем Локалне повеље преузела обавезе у областима јавног живота који се тичу образовања, управне власти и јавних служби, средстава јавног информисања, културних активности и погодности, економског и друштвеног живота и прекограничне размене. У даљем тексту овог извештаја биће наведено на који начин се остварују предвиђена права и обавезе из Локалне повеље у наведеним областима јавног живота.

1. ОБЛАСТ ОБРАЗОВАЊА

У области образовања Локалном повељом је утврђено да Општина преузима обавезу да:

- а) омогући предшколско образовање на мађарском језику;
- б) омогући основно образовање на мађарском језику;
- в) омогући средње образовање на мађарском језику;
- г) омогући техничко или специјалистичко образовање на мађарском језику;
- д) предвиди образовање одраслих путем сталних курсева који би били одржавани углавном или у потпуности на мађарском језику;
- ђ) начини аранжмане који би обезбедили учење историје и културе која се тиче мађарског језика;

е) обезбеди основно и касније оспособљавање наставника потребних да примене одредбе садржане у тачкама а. до г. овог става.

У области предшколског образовања, на територији општине Кањижа предшколско образовање обавља Предшколска установа „Наши бисери“, чији је оснивач општина Кањижа.

Предшколска установа „Наши бисери“, покрива 9 насеља у Општини Кањижа и обавља васпитно-образовни рад у 11 објеката, са укупно 591 деце. Што се тиче образовања на мађарском језику по објектима установе, стање у новембру 2024. је следеће:

- У објекту „Наши бисери“ у Кањижи, предшколско васпитање и образовање на мађарском језику обавља се у четири групе са 84 деце, од тога број деце која похађају припремни предшколски програм је 12.
- У објекту „Маслачак“ у Кањижи, предшколско васпитање и образовање на мађарском језику обавља се у пет вртићких група са 115 деце, од тога број деце која похађају припремни предшколски програм је 29.
- У објекту „Сунчица“ у Кањижи, предшколско васпитање и образовање на мађарском језику обавља се у три јаслене групе са 47 деце.
- У објекту „Сунцокрет“ у Хоргошу, предшколско васпитање и образовање на мађарском језику се обавља у шест група са 120 деце, од тога број деце која похађају припремни предшколски програм је 33.
- У објекту „Бела рада“ у Малим Пијацама, предшколско васпитање и образовање на мађарском језику обавља се у две групе са 30 деце, од тога број деце која похађају припремни предшколски програм је 9.
- У објекту „Дуга“ у Мартоношу, предшколско васпитање и образовање на мађарском језику обавља се у две групе са 38 деце, од тога број деце која похађају припремни предшколски програм је 13.
- У објекту „Звезда“ у Адорјану, предшколско васпитање и образовање на мађарском језику обавља се у једној вртићкој групи са 14 деце, од тога број деце која похађају припремни предшколски програм је 6.
- У објекту „Футринка“ у Трешњевцу, предшколско васпитање и образовање на мађарском језику се обавља у две групе са 32 деце, од тога број деце која похађају припремни предшколски програм је 13.
- У објекту „Кутак“ у Тотовом Селу, предшколско васпитање и образовање на мађарском језику обавља се у једној групи са 19 деце, од тога број деце која похађају припремни предшколски програм је 8.
- У објекту „Лилипут“ у Орому, предшколско васпитање и образовање на мађарском језику обавља се у две вртићке групе са 30 деце, од тога број деце која похађају припремни предшколски програм је 8.

Из наведеног се може закључити, да општина Кањижа омогућава предшколско васпитање и образовање на мађарском језику, за све узрасте деце. Исто тако, из буџета општине Кањижа се финансира похађање предшколског програма и боравак деце у предшколској установи.

У раду Установе заступљена је употреба мађарског језика у оквиру рада, омогућавајући тиме родитељима/законским заступницима деце да остваре своја права и информишу се на свом матерњем (мађарском) језику.

Сва документа у раду објављују се и на мађарском језику, достављају се свим релевантним органима (Управни одбор, Савет родитеља, Васпитно-образовно веће, Скупштина општине Кањижа), као и на званичном сајту предшколске установе, и на мађарском језику.

Општина Кањижа финансира стручно усавршавање запослених у предшколској установи, како на званичном језику државе, тако и на мађарском језику.

У области **основног образовања** на територији општине Кањижа основно образовање обавља Основна школа „Јован Јовановић Змај“ Кањижа, Основна школа „Карас Каролина“ Хоргош и Основна школа „Арањ Јанош“ Трешњевац.

Основну школу **"Јован Јовановић Змај" у Кањижи** похађа укупно 791 ученика у школској 2024/2025. години.

Образовно-васпитни рад се изводи на мађарском и српском језику.

Матична школа се налази у Кањижи, где имамо 20 одељења од 1. до 8. разреда, са укупно 310 ученика. У овом објекту 51 ученика (у 4 одељења) похађа наставу на српском и 259 на мађарском наставном језику (у 16 одељења).

У издвојеном одељењу школе у Кањижи имамо 27 одељења од 1. до 8. разреда са укупно 352 ученика. У овом објекту 37 ученика похађа наставу на српском (у 4 одељења) и 315 на мађарском наставном језику (у 23 одељења).

У издвојеном одељењу школе у Мартоношу имамо 10 одељења од 1. до 8. разреда са укупно 96 ученика. У овом објекту 12 ученика похађа наставу на српском (у 2 одељења) и 84 на мађарском наставном језику (у 8 одељења).

У издвојеном одељењу школе у Адорјану имамо 4 одељења (од 1. до 4. разреда) са укупно 25 ученика. Настава се одвија на мађарском језику.

У издвојеном одељењу школе у Велебиту имамо 1 одељења (комбиновано од 1. до 4. разреда) са укупно 8 ученика. Настава се одвија на српском језику.

Школа има 142 запослених од којих 99 на пословима наставника. Сви наставници користе и говоре мађарски и српски језик.

У оквиру обавезне наставе посебна пажња се посвећује очувању културе и традиције на часовима историје, музичке културе, ликовне културе, веронауке и грађанског васпитања.

Поред обавезних предмета у школи се одржавају и слободне наставне активности као што су: Чувари природе, Животне вештине, Моја средина и Предузетништво у оквиру којих се посебан акценат ставља на учење о традицији, култури и очувању културног наследства.

Поред тих активности одржавају се и секције за хорско певање у оквиру којих ученици стичу посебна знања о мађарској и српској култури.

Основно образовање ученика у Хоргошу и Малим Пијацама врши **Основна школа „Карас Каролина“**, чије се седиште налази у Хоргошу, а у Малим Пијацама има издвојено

одељење. На мађарском језику настава се одвија укупно у 31 одељења - 23 у Хоргошу и 8 у Малим Пијацама.

Поред основног образовања, у Хоргошу се обавља и делатност функционалног основног образовања одраслих на мађарском језику у 3 одељења.

Локална самоуправа раду установе допринесе финансијским средствима на годишњем нивоу у износу од 22.150.000,00 динара. Локална самоуправа отворена је на сарадњу и подржава рад установе и на други начин, као што је подржавање и подршка при иницирању и реализацији разних пројеката.

Основну школу "Арањ Јанош" из Трешњевца похађа укупно 209 ученика у школској 2024/2025. години.

Образовно-васпитни рад се изводи искључиво на мађарском језику.

Матична школа се налази у Трешњевцу, где имамо 8 одељења од 1. до 8. разреда, са укупно 98 ученика. У издвојеном одељењу школе у Орому такође имамо 8 одељења од 1. до 8. разреда са укупно 74 ученика. У издвојеном одељењу школе у Тотовом Селу имамо 7 одељења (од 1. до 8. само немамо 6. разред) са укупно 37 ученика. Школа има 61 запослених од којих 42 на пословима наставника. Сви наставници користе и говоре мађарски језик.

У оквиру обавезне наставе посебна пажња се посвећује очувању културе и традиције на часовима историје, музичке културе, ликовне културе, веронауке и грађанског васпитања.

Поред обавезних предмета у школи се одржавају и слободне наставне активности као што су: Свакодневни живот у прошлости и домаћинство у оквиру којих се посебан акценат ставља на учење о традицији, култури и очувању културног наслеђа.

Поред тих активности одржавају се и разне секције у оквиру којих ученици стичу посебна знања о мађарској култури (хор, драмска секција, фолклор).

У области средњег образовања на територији општине Кањижа средње образовање обавља **Пољопривредно-технички средњошколски центар „Беседеш Јожеф“ Кањижа.**

У школи имамо 14 одељења и 174 ученика.

У средњој школи предмети се предају на мађарском језику. Матурски и завршни испити се одржавају такође на мађарском језику.

Наставни план из историје и мађарског језика и књижевности обухвата мађарску културу, историју, и помаже ученицима у очувању њиховог националног идентитета.

Преко програма „Безгранични“ наши ученици су ишли у Цеглед, Будимпешту, Печ, Сентготхард због упознавање мађарске културе, историје и географије. Том приликом су упознали своје вршњаке из Мађарске и заједно су ишли на излете (око 80 ученика сваке године).

Обележавање важних датума у школи:

- Почаст свим мученицима и херојима мађарске ослободилачке борбе и револуције из 1848/49. године (6. октобра).
- Дан почетка револуције и ослободилачке борбе 23. октобар 1956. године у Мађарској
- Свети Никола (6. децембар)
- Божићна представа

- Дан мађарске културе (22. јануар)
- Дан револуције и ослободилачке борбе 1848/49. (15. март)
- Дан Светог Стефана (20. август)

Ученици школе редовно похађају позоришне представе у организацији ОКУ „Снеса” Кањижа и Библиотеку „Јожеф Атила“ Кањижа.

Учествовање на међународним такмичењима у Мађарској пружа много могућности за ученике, јер не само да може доприноси њиховом стручном развоју, него помаже у стицању културних искустава и успостављању контаката.

Општина Кањижа, Министарство просвете и Национални савет мађарске националне мањине редовно излазе у сусрет Школи и обезбеђују све потребне услове за очување културног идентитета мађарске националне мањине.

Општина Кањижа је оснивач и **Основне музичке школе Кањижа**. У Музичкој школи настава се одвија на мађарском језику у свим групама солфеђа (укупно 27 група), камерне музике (6 група), хора (1 група) и припремног програма (1 група), као и у оквиру индивидуалне наставе, у 9 насеља у општини.

Регионални центар за професионални развој запослених у образовању Кањижа је такође установа чији је оснивач општина Кањижа преко које се остварују права и обавезе у области образовања из Локалне повеље.

У Регионалном центру омогућено је да се на мађарском језику спроведу програми из серије „Дигитални свет“. У оквиру овог програма, ученици нижих разреда једном месечно похађају час у Центру током школске године, што укључује око 300 ученика и 20 учитеља у укупно 18 група.

У Регионалном центру током године се стално организују обуке за наставнике. Ове обуке омогућавају наставницима мађарског матерњег језика да похађају наставу на свом матерњем језику, што у великој мери олакшава њихов професионални развој.

Као оснивач и одржавалац Центра, локална самоуправа обезбеђује услове за рад и остваривање циљева из буџета.

2. ОБЛАСТ УПРАВНЕ ВЛАСТИ И ЈАВНИХ СЛУЖБИ

По питању вршења општинске власти Локланом повељом Општина је преузела обавезу да одобри или охрабри:

- а) употребу мађарског језика у оквиру рада локалних власти;
- б) могућност за оне који користе мађарски језик да поднесу писмене или усмене представке на том језику;
- в) да локална власт објављује своја званична документа на мађарском језику;
- г) употребу мађарског језика у Скупштини Општине, без занемаривања употребе званичног језика државе;
- д) употреба, ако је неопходно заједно са именом на званичном језику државе, традиционалних облика имена места на мађарском језику.

Што се тиче јавних служби које обезбеђују управне власти или лица која делују у њихово име, Општина предузима, у оквиру територије Општине, колико је то разумно могуће:

а) да обезбеди да ће се мађарски језик користити у јавним службама.

У намери да се остваре одредбе садржане у ставовима 1. и 2., Општина преузима следеће обавезе:

а) превођење и тумачење када је то потребно;

б) ангажовање, или уколико је неопходно оспособљавање, службеника и осталих запослених у оквиру јавних служби.

Општина преузима обавезу да допусти употребу и усвајање породичних имена на мађарском језику, на захтев оних који су заинтересовани.

Што се тиче употребе мађарског језика у **оквиру рада локалних власти**, у органима општине (Скупштина општине, Општинско веће, председник општине и Општинска управа) мађарски језик се користи на исти начин као и српски. То је загарантовано и чланом 6. Статута општине Кањижа („Сл. лист општине Кањижа“, бр. 2/2020-пречишћен текст) којом је утврђено да на територији Општине у службеној употреби је српски језик и ћирилично писмо и мађарски језик и његово писмо. Општина Кањижа на том пољу испуњава сваку обавезу које су предвиђене Законом о службеној употреби језика и писама ("Сл. гласник РС", бр. 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/2005 - др. закон, 30/2010, 47/2018 и 48/2018 - испр.).

За оне грађане који користе мађарски језик омогућено је да поднесу писмене или усмене представке на том језику, чему служе формулари на мађарском језику, али и чињеница да ни једна представка није одбијена из разлога што је предата на мађарском језику.

Објављивање званичних докумената на мађарском језику се врши на начин да је званична интернет презентација општине Кањижа је двојезична, као што су двојезичне и странице на социјалним медијама, али и тако што се „Службени лист општине Кањижа“ објављује се и на мађарском језику.

Употреба мађарског језика у **Скупштини општине**, без занемаривања употребе званичног језика државе је остварена на начин да материјал седница Скупштине се израђује и на српском, и на мађарском језику, на седницама Скупштине општине ангажујемо симултаног преводиоца који преводи са српског на мађарски језик, али и обрнуто.

Употреба, ако је неопходно заједно са именом на званичном језику државе, традиционалних облика имена места на мађарском језику врши се на начин да традиционална имена места су утврђени Статутом општине Кањижа на мађарском језику на исти начин као и на српском, а на званичним таблама насељених места имена су исписана и на мађарском језику.

У јавним службама на територији општине Кањижа мађарски језик се користи у истој мери као и српски.

Превођење и тумачење је организован на начин да општина ангажује званичне преводиоце који преводе и званичне документе, симултане преводе на седницама, али по потреби и у раду са странкама.

Што се тиче ангажовања, или уколико је неопходно оспособљавања, службеника и осталих запослених у оквиру јавних служби у органима општине Кањижа од 81 запослених 75 говори и мађарски језик.

3. ОБЛАСТ СРЕДСТАВА ЈАВНОГ ИНФОРМИСАЊА

У области средстава јавног информисања Општина је преузела обавезу да за оне који користе мађарски језик на територији општине, до степена до којег Општина, директно или индиректно, има надлежност, моћ или игра одговарајућу улогу у овој области, и поштујући принцип независности и аутономности средстава јавног информисања, покрије додатне трошкове оних средстава јавног информисања који користе мађарски језик у случајевима када закон и иначе омогућава финансијску помоћ средствима јавног информисања; или да примени постојеће мере финансијске подршке и на аудиовизуелну продукцију на мађарском језику.

С тим у вези, Општина Кањижа на основу Закона о јавном информисању и медијима („Службени гласник РС”, бр. 92/23) и Правилника о суфинансирању пројеката за остваривање јавног интереса у области јавног информисања („Службени гласник РС”, бр. 6/24) расписује Конкурс за суфинансирање пројеката производње медијских садржаја у области јавног информисања на територији општине Кањижа. На основу спроведеног конкурса у 2024. години средства подршке је добила локална телевизија која користи мађарски језик у свом програму: Тисапартфест д.о.о. Кањижа (назив медија: Info Tv Tiszapart) - 2.000.000,00 динара. Примењивањем осталих мера финансијске подршке, преко јавних набавки подршку добија и локална радио станица Панда Радио, регионална телевизија РТВ Панон и дневни лист на мађарском језику „Мађар Со“.

Општина је преузела обавезу да помогне образовање новинара и осталих запослених у средствима јавног информисања која користе мађарски језик. Ова обавеза се остварује на начин да се реализује стручна пракса студената – корисника општинске стипендије из области комуникације у виду 10 радних дана у средствима јавног информисања на територији општине Кањижа ради повећања могућности њиховог запослења након стицања дипломе.

Општина је такође преузела обавезу да обезбеди да интереси корисника мађарског језика буду представљени и узети у обзир тако што се могу стварати одговарајућа тела која би била у складу са законом и одговорностима које постоје када се гарантује слобода и плурализам медија. Општина Кањижа по овом питањима пре свега уско сарађује са Националним саветом мађарске националне мањине, као телом за заштиту интереса мађарске националне мањине и на пољу информисања. Општина Кањижа редовно учествује у јавним расправама који се организују у току процеса доношења правних аката на пољу јавног информисања са циљем заштите права чланова мађарске националне заједнице на информисање на свом матерњем језику.

4. ОБЛАСТ КУЛТУРНЕ АКТИВНОСТИ И ПОГОДНОСТИ

Општина У вези културних активности и олакшица, посебно библиотека, видеотека, културних центара, музеја, архива, академија, позоришта или биоскопа, као и литерарних радова или филмске продукције, различитих облика културног изражавања, фестивала и културне индустрије, укључујући и употребу нових технологија, Општина преузима обавезу да унутар територије Општине, и до степена до ког је Општина за то надлежна, има овлашћења или игра одговарајућу улогу:

- а) охрабри видове изражавања и иницијативе специфичне за мађарски језик и да омогући различите начине приступа уметничким делима произведеним на том језику;
- б) подстакне различита средства путем којих би дела сачињена на мађарском језику постала доступна помагањем и развитком превођења, надсинхронизације и титлованих превода;
- в) унапреди приступ радовима произведеним на другим језицима развојем превода, надсинхронизације и титлованих превода на мађарски језик;
- г) обезбеди да тела која су одговорна за организовање или пружање подршке различитим културним активностима омогуће одговарајуће доприносе за укључивање знања и употребе мађарског језика и културе у све оне подухвате које они покрећу, или за које обезбеђују финансијску подршку;
- д) унапреди мере путем којих би се обезбедило да тела одговорна за организовање и подршку културних активности имају на свом располагању сараднике који добро познају мађарски језик као и језике којима говори остатак становништва;
- ђ) охрабри директно учешће представника оних који користе мађарски језик у обезбеђивању услова и планирању културних делатности;
- е) уколико је неопходно да створе и/или унапреде активности које би имале за циљ финансирање превода или истраживање различитих језичких термина, посебно имајући на уму одржавање и развој одговарајућих управних, комерцијалних, економских, друштвених, техничких или правних термина на мађарском језику.

Општина преузима обавезу да сачини одговарајуће одредбе приликом креирања сопствене културне политике у које ће укључити мађарски језик и културу коју он одсликава.

На територији општине Кањижа од стране општине основана су три установе културе: Образовно-културна установа „Снеса” Кањижа, Библиотека „Јожеф Атила“ Кањижа и Регионални креативни атеље.

У ОКУ „Снеса” Кањижа почев од 2019. године и на мађарском језику се организује мемоарно такмичење др Ђерђ Пап, дани песништва, упознавање са тајнама кулисе за ученике 7. разреда основне школе, група аматерског позоришта, посета галерије на мађарском језику, редовне позоришне представе и остали програми на мађарском језику.

Изложбе које организује установа су натписани и на мађарском језику, плакати, обавештења и програми се израђују на више језика, у на изложбама и представа који су на мађарском језику врши се усмено обавештење и превођење.

Највећи део програма установе се одвија на мађарском језику, а и сами извођачи служе мађарском језиком на одличном нивоу.

Организатор програма установе је стекао диплому на Универзитету у Новом Саду-Филозофском факултету на одсеку мађарског језика и у одлично служи и српском језиком. Установа је у тесној сарадњи са локалним мађарским културним удружењима, отворена је за њихове предлоге и мишљења и приликом планирања програма руководи се принципима двојезичности.

Библиотека „Јожеф Атила“ Кањижа њихове догађаје и програме за децу и одрасле одржава на мађарском језику или су исти двојезични.

Публикације које Библиотека издаје, а које се односе на саму установу, објављују се и на српском, и на мађарском језику.

Запослени у Библиотеци су и српског и мађарског матерњег језика, при чему и радници српске националности савршено служе и мађарским језиком и обрнуто.

На званичној интернет презентацији установе најважније информације о установи су доступне на оба језика.

На званичном профилу установе на социјалним медијама садржаји су двојезични.

Онлајн каталог установе (<https://opac3.magyardkanizsa.qultto.eu/>) доступан је на четири језика (мађарски, српски, немачки и румунски).

Установа је издала више књига на мађарском језику.

Регионални креативни атеље организује предавања на мађарском језику, наступе мађарских предавача и уметника, као и програме посвећене неговању мађарских народних обичаја, с циљем очувања и преношења традиције.

Програми установе који се одржавају на мађарском језику се промовишу и на српском језику. На пример, плакати, Фејсбук догађаји и свака друга маркетиншка реклама су двојезични.

На концертима које организује установа програм је штампано и на мађарском језику.

5. ОБЛАСТ ЕКОНОМСКОГ И ДРУШТВЕНОГ ЖИВОТА

У вези економских и друштвених активности Општина је преузела обавезу на својој територији:

а) да се супротстави пракси која има за циљ да обесхрабри употребу мађарског језика у вези са економским и друштвеним активностима;

Што се тиче економских и друштвених активности, Општина преузима обавезу да, у оном обиму у коме је надлежна и у мери у којој је то могуће:

б) да у економском и друштвеном сектору који је под њеном контролом (јавни сектор) организује активности да унапреди употребу мађарског језика;

в) да обезбеди да све погодности социјалног осигурања као што су болнице, куће за смештај старих лица и слично, понуде такве могућности смештаја и третмана на мађарском језику оним особама које га користе, а који имају потребу за одговарајућом негом због нарушеног здравља, старости или других разлога;

г) да обезбеде да сва важна упозорења везана за сигурност и безбедност буду истакнута на мађарском језику;

д) да уреди да се информације које пружају надлежне јавне власти, а које се тичу права потрошача, буду доступне на мађарском језику.

У области економског живота општина Кањижа је оснивач привредног друштва „POTISKI VODOVODI-TISZEMNTI VIZMUVEK“ DOO HORGOS и Јавног предузећа за комуналне услуге „КОМУНАЛАЦ“ КАЊИЖА који обављају комуналну делатност на територији општине Кањижа.

Предузећа обезбеђују да запослени комуницирају са корисницима и пословним партнерима на мађарском језику у свим областима услуга. Свака служба има најмање једног запосленог који говори мађарски језик и који може да пружи информације корисницима, чиме се олакшава заједнички рад.

Привредног друштво „POTISKI VODOVODI-TISZEMNTI VIZMUVEK“ DOO HORGOS рачуне за утрошену воду за кориснике широке потрошње — за домаћинства, штампају се на оба језика: српски и мађарски тако да су сви корисници имају исти приступ информацији о стању утрешка и дуговању за воду.

На локацијама пријема рекламација од грађана доступни су ОБРАСЦИ ЗА ПРИЈАВУ РЕКЛАМАЦИЈЕ и на мађарском језику.

Ценовници компаније су објављени и на мађарском језику, чиме се осигурава да корисници који говоре мађарски језик могу лако да приступе ценама и услугама. Веб и фејбук страница је такође доступна на два језика, омогућавајући корисницима да пронађу информације на жељеном језику. Објаве објављене на друштвеним мрежама приказују се на два језика истовремено.

Сви финансијски извештаји компаније се објављују у преводу на мађарски језик, тако да пословање и финансијска ситуација компаније постају доступни купцима и партнерима који говоре мађарски. Привредно друштво објављује све информације одјавног интереса на мађарском и српском језику, чиме се обезбеђује да купци на оба језика могу лако да приступе потребним информацијама. Овај корак доприноси смањењу комуникационих баријера и транспарентности услуга, омогућавајући корисницима на мађарском и српском језику да буду информисани о активностима и услугама компаније.

Привредно друштво посебну пажњу посвећује безбедности, па су сва безбедносна обавештења и упозорења постављена на мађарском језику.

Привредно друштво је посвећено подстицању употребе мађарског језика. Ово не служи само за смањење комуникацијских баријера, већ такође доприноси безбедној и ефикасној служби за кориснике.

Јавно предузеће за комуналне услуге „КОМУНАЛАЦ“ КАЊИЖА ценовници јавног предузећа су објављени и на мађарском језику, чиме се осигурава да корисници који говоре мађарски језик могу лако да приступе ценама и услугама.

Веб сајт је доступна на два језика, омогућавајући корисницима да пронађу информације на жељеном језику. Објаве објављене на друштвеним мрежама приказују се на два језика истовремено.

Сви финансијски извештаји компаније се објављују у преводу на мађарски језик, тако да пословање и финансијска ситуација компаније постају доступни купцима и партнерима који говоре мађарски. Јавно предузеће објављује све информације одјавног интереса на

мађарском и српском језику, чиме се обезбеђује да купци на оба језика могу лако да приступе потребним информацијама.

У сфери друштвеног живота на територији општине Кањижа у друштвени живот је укључен Црвени крст Кањижа и Центар за пружање услуга социјалне заштите Кањижа.

У раду **Црвеног крста Кањижа** двојезичност се остварује у на сваком пољу.

Званични документи (Статут, годишњи програми, извештаји) су на оба језика.

Обавештења и информације за давоце крви су такође двојезични.

Информације које се објављују у социјалним медијама су на оба језика.

Корисници услуге (услуге националне кухиње, учесници на обукама прве помоћи) обавештења, обуку потребне документе добијају на српском или мађарском језику зависно од потребе.

За све програме флајери се преводе и користе на оба језика.

За остваривање свих ових активности на оба језика, Општина доприноси финансирањем рада установе.

У **Центру за пружање услуга социјалне заштите Кањижа** коришћење мађарског језика је обезбеђен на следећи начин:

- у дневном боравку корисници услуга, као и запослени установе комуницирају и на мађарском језику,
- између родитеља корисника и запослених у Центру и писмена и усмена комуникација се обавља у истој мери и на мађарском језику, представке се подносе и на мађарском језику, уверења се издају и на мађарском језику.
- табеларни прикази и именици о корисницима и записници се израђују на мађарском језику,
- годишњи програм и извештај Центра се израђује и на мађарском језику.

6. ОБЛАСТ ПРЕКОГРАНИЧНЕ РАЗМЕНЕ

У области прекограничне размене у склопу **Interreg IPA Мађарска- Србија** програма до сада су закључена 3 партнерског споразума између општине Кањижа и партнера из Мађарске чији радни језик је мађарски: TRANS DIA, INCIRCLE и COOL SCHOOL.

Остали пројекти код којих су закључени партнерски споразуми у склопу **Interreg IPA Мађарска - Србија** код којих је радни језик мађарски, међутим то није изричито назначено у партнерском споразуму су следећи: JERICO, AFALL, BEST WASTEWATER, Inter Pingpong in schools, PARKS4ALL, CASTLE и JOURNEY.

2. Извештај о спровођењу Повеље о регионалним или мањинским језицима Општине Кула

Општина Кула је дана 9. новембра 2022. године усвојила Повељу о регионалним или мањинским језицима Општине Кула. Усвојена Повеља је дефинисана према предложеном моделу, међутим активности које предвиђа Повеља се у Општини Кула континуирано одвијају већ дуги низ година и пре самог усвајања Повеље, а свакако су настављена и након њеног усвајања.

У активностима које доприносе реализацији циљева и активности предивеђих Повељом издвајамо:

- У општини Кула у локалним медијима континуирано је обезбеђено информисање грађана на русинском, украјинском, мађарском и немачком језику путем новина, радија и телевизије. Осим јавног сервиса (РТВ) ово је једини медиј који обезбеђује информисање на овом броју мањинских језика, а које је подржано кроз конкурсе јединице локалне самоуправе за средства информисања.
- Локални медиј који врши информисање на мањинским језицима је Информативно пропагандни центар Кула који издаје месечно лист Кулска комуна у ком постоје две стране на русинском језику и две стране на мађарском језику. Исти медиј на радијском програму емитује програм на украјинском језику недељно 60 минута, русинском језику сваког радног дана 90 минута и недељом 60 минута, мађарском језику сваког радног дана 90 минута и недељом 60 минута. Програм на немачком језику се емитује месечно 30 минута. На интернет порталу медија се објављују вести на мађарском и русинском језику.
- Додељена су средства на основу Јавног позива за учешће на конкурс за суфинансирање пројеката средствима из буџета општине Кула у циљу остваривања и унапређења јавног интереса у области јавног информисања за територију општине Кула на језицима националних мањина, и то: 2022. година 1.000.000,00 динара, 2023. године 1.000.000,00 динара, 2024. година 110.000,00 динара.
- У области образовања постоји континуитет предшколског образовања на мађарском, русинском и српском језику, као и основног образовања на српском, мађарском и русинском језику. Такође у једној средњој школи постоји и средњошколско образовање на русинском језику.
- У основним школама у Кули постоје предмети украјински, мађарски, русински језик као језици друштвене средине, као и немачки језик као страни језик које могу похађати сви ученици.
- У општини Кула подржава се рад четири национална савета, од којих два (Национални савет Русина и Национални савет Украјинаца) имају седиште у Општини Кула.

- Кроз финансирање Туристичке организације општине Кула, традиционално се организује и финансира одржавање 17 манифестација годишње које негују мањинске језике, обичаје и културу.
- У општини Кула су у употреби равноправној службеној употреби језика: српски, мађарски и русински језик, а службеници који говоре наведеним језицима као матерњим су заступљени како у служби општинске управе, тако и као носиоци функција у локалној самоуправи.
- У протеклих пет година није било евидентираних захтева странака на језицима националних мањина ка Општинској управи Кула. Званични документи и Службени лист општине Кула се издају на српском језику, по потреби постоји могућност издавања на русинском и мађарском. Изводи са подацима из матичне књиге се издају и двојезично, уколико је лице за које се тражи документ уписано на језику мањина.
- Све јавне установе су означене тројезичним таблама на српском, мађарском и русинском језику, као и све табле са називима насељених места, код уласка изласка у сва насељена места на територији општине Кула, док су називи улица двојезични на српском и мађарском језику, изузев у насељеном месту Руски Крстур где су називи улица исписани на русинском и српском језику.
- У Општинској управи Кула постоји могућност обраћања грађана на српском, мађарском и русинском језику за које постоје преводиоци запослени у Општинској управи Кула. Како украјински језик није у званичној службеној употреби у општини Кула, немамо запослене преводиоце за тај језик. Међутим постоје запослени којима је наведени језик матерњи, те је у изузетним ситуацијама могућа усмена комуникација и на украјинском језику.
- У циљу што потпуније имплементације Повеље представници Општине Кула су дана 28. октобра 2024. године одржали онлајн састанак са представницима Савета Европе у циљу имплементације Повеље на ком је договорена даља сарадња кроз менторску подршку представника Савета Европе у изради Акционог плана за примену Повеље о регионалним или мањинским језицима Општине Кула.

3. Број говорника мањинских језика према националној припадности на попису 2022. године

	Матерњи језик																	
Национална припадност	Српски	Албански	Босански	Бугарски	Буњевачки	Влашки	Мађарски	Македонски	Немачки	Ромски	Румунски	Русински	Словачки	Украјински	Хрватски	Чешки	Остали језици и непознато	Укупно припадника
Срби	5336690	137	163	163	20	6814	1465	976	177	375	568	102	300	63	550	32	11644	5360239
Албанци	690	60666	41	0	0	1	12	3	3	4	0	2	3	0	3	0	259	61687
Бошњаци	10197	7	143014	0	0	0	1	4	4	2	0	0	0	0	4	0	568	153801
Бугари	4566	0	1	7515	0	5	47	6	1	3	4	0	6	0	0	0	764	12918
Буњевци	7021	0	1	0	2897	0	220	0	3	1	0	0	1	0	79	0	881	11104
Власи	4755	0	0	2	0	15601	0	7	0	2	138	0	0	0	0	0	508	21013
Горанци	4897	7	23	0	0	0	0	34	0	0	0	0	0	0	1	0	2738	7700
Југословени	19194	42	39	18	25	16	1080	137	20	16	44	20	118	4	148	0	6222	27143
Мађари	18558	1	1	3	53	0	163735	6	44	20	34	136	92	0	86	0	1673	184442
Македонци	7535	11	0	1	0	2	6	6733	2	5	2	1	4	0	4	0	461	14767
Муслимани	9803	870	1283	0	0	0	3	30	1	206	0	1	1	0	2	0	811	13011
Немци	1433	0	2	0	6	1	160	0	799	2	5	0	7	0	10	0	148	2573
Роми	47371	1250	10	26	0	112	559	51	15	78598	1039	3	7	0	8	0	2887	131936
Румуни	3182	0	0	0	0	158	17	4	6	16	19224	0	12	0	1	1	423	23044
Руси	768	0	0	1	0	0	10	2	1	3	0	8	1	5	2	1	9684	10486
Русини	2959	0	0	0	0	0	24	1	1	0	1	8364	11	3	1	0	118	11483
Словаци	3718	0	0	0	0	0	91	1	3	2	4	12	37540	5	9	3	342	41730

Словенци	1663	0	2	0	0	0	31	5	6	0	2	3	15	1	14	2	1085	2829
Українці	2168	0	2	1	0	2	1	0	0	2	0	9	4	1397	0	0	383	3969
Хрвати	20472	0	53	0	217	0	215	2	14	0	15	14	30	2	10737	2	7334	39107
Црногорци	17885	0	2	0	0	0	11	2	2	1	0	6	5	0	5	0	2319	20238
Чеси	861	0	0	0	0	1	6	0	1	0	0	0	2	1	6	387	52	1317
Остали	7490	2155	76	36	25	163	337	106	171	203	128	6	55	15	63	3	10611	21643
Изјаснили се у смислу регионалне припадности	9494	57	482	2	15	13	491	12	6	4	17	5	67	2	33	2	1227	11929
Нису се изјаснили	44078	128	70	144	55	233	1882	162	66	105	177	24	212	20	190	8	88644	136198
Непознато	20971	144	64	27	6	95	477	91	44	117	75	9	93	10	98	4	299688	322013
Укупно говорника	5607558	65475	145329	7939	3319	23216	170875	8375	1389	79687	21477	8725	38584	1527	12048	445	451035	6647003